

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Redaksjonelt

Ved et pavejubileum: «Dialog og møteplasser...»

Kåre Langvik Johannessen, s. 1

En minneplate i Belgia –
glimt av erkebiskop Olav Engelbrektssons liv

May-Lisbeth Myrhaug, s. 5

New Age –
en utfordring for kristendommen?

Vera Føllesdal, s. 8

Brevvekslingen mellom Abelard og Heloïse

Unni Klepper Joynt, s. 13

«...personlige, private synspunkter...» –
Nyfunne rapporter bekrefter Pius XIIIs anti-nazistiske
ståsted

Biskop John W. Gran, s. 17

Pater Albert Raulin in memoriam

VED ET PAVEJUBILEUM: «DIALOG OG MØTEPLASSER...»

Den 16. oktober er det 25 år siden Karol Wojtyła, erkebiskop av Krakow, ble valgt til pave og tok navnet Johannes Paul II. En ung, energisk, sportslig 58 år gammel polakk – i dag en krumbøyd, gammel og syk mann. Men fortsatt en utrettelig forkynner av evangeliet. Utrettelig også som forsvarer av menneskeverd og menneskerettigheter, med sterk vekt på religionsfriheten. En banebryter for dialog og forståelse mellom ulike kirkesamfunn og religioner. En sta og manende optimist – på egne, menneskehetens og, tør man vel si, Guds vegne – i en verden der vold og terror, fattigdom og nød har skammelig gode kår.

Mangt vil bli skrevet og sagt i anledning de 25 år: Hyllest og kritikk, tilbakeblikk og analyser. St. Olav velger – litt lenger nede på siden – å la jubilaranten selv komme til orde. Han som i 1986 gjorde noe hittil uhørt for en pave: Samlet representanter for verdens religioner til freds- og bønnemøte i Assisi! Andre møter har fulgt opp «ånden fra Assisi», sist nå i september i Aachen, Karl den stores by, hvor rundt 450 ledende representanter for de store verdensreligioner samt rundt 10.000 menige var samlet tre dager til ende om temaet: «Mellom krig og fred – religioner og kulturer i dialog». Innbydere var Aachens biskop, Heinrich Mussinghoff, og «Sant'Egidio», basismenigheten med utspring i Sant'Egidio-kirken i Trastevere i Roma; et fellesskap med forsoning, praktisk nestekjærlighet og, på pavelig oppdrag, «ånden fra Assisi» på dagsordenen.

Aachenbispen slo an tonen: «Gud er verken katolikk eller ortodoks, protestant eller god kristen, verken jøde, muslim eller buddhist. Gud er Gud for alle.» Og pave Johannes Paul II, som av helsehensyn ikke kunne være til stede, fulgte godt opp i sin hilsen til møtedeltakerne:

«I Assisi fikk drømmen om en fremtid i fred og velstand... konkret og synlig gestalt og tente håpet om fred i manges hjerter. Vi var mange som gledet oss over det. Dessverre ble ikke disse bestrebelsene fulgt opp med tilstrekkelig beredvillighet og iver. Altfor lite er blitt gjort i disse årene for å tjene forsvaret av freden og holde drømmen om en verden fri for krig ved like. I stedet har man slått inn på en vei som går ut på å fremme egne interesser, en vei som også innebærer at man ødsler bort store rikdommer, særlig på utgifter til det militære...»

Når skal det bli en ende på alle konfliktene? Når skal folkene endelig oppleve en forsonet verden? Fredsprosessen blir så avgjort ikke lettere ved at man pådrar seg skyld gjennom uansvarlighet, og gir urettferdigheter og ulikheter gode vekstforhold på vår klode. I fattige land får fortvilelsen lett fotfeste og volden god grobunn. Vi vil ikke godta at krigen behersker livet på jorden og folkenes dagligliv. Vi vil ikke godta at armod er den konstante livsledsager for hele nasjoner.

I en splittet verden hvor det går mot ytterligere oppdeling og skillelinjer, er det et skrikende behov for enhet. Tilhengerne av forskjellige religioner og samfunn er kalt til å oppdage møtets og dialogens vei. Enhet betyr ikke uniformitet. Fred lar seg ikke bygge der gjensidig mangelfull kjennskap råder grunnen: Det er gjennom dialog og møteplasser at fred skapes... med bønnens og kjærlighetens våpen vandrer vi på fremtidens vei.»

Lett å avfeie den gamle paves ord som festretorikk, from svada eller romantisk utopi? Bare hvis man farer fort over teksten. Samt stryker seg selv av adresselisten.

UKJ

en minneplate i Belgia

GLIMT AV NORGES SISTE ERKEBISKOPS, OLAV ENGELBREKTSSONS, HISTORIE

AV KÅRE LANGVIK-JOHANNESSEN

Den 21. mai 2003 var en merkedag i norsk historie, såvel nasjonalt som katolsk. Riktignok gikk denne dag i vårt eget land stille og totalt ubemerket forbi. Annerledes var det imidlertid i den brabantiske by Lier (utt. Lir, med lang i-lyd), en halvannen mils vei i sydøstlig retning fra Antwerpen: Her stod det en stor folkemengde foran byens hovedkirke, den mektige gotiske katedrallignende Sint Gummarus-kerk, da limousinene kjørte opp foran hovedinngangen, og ut steg såvel det norske som det belgiske kongepar for derpå å forsvinne inn i kirken. Hva var på ferde?

Jo, kong Harald og dronning Sonja var på statsbesøk i Belgia og skulle benytte anledningen til å avduke en minneplate over Norges siste erkebiskop, Olav Engelbrektsson, som i Lier levde sin siste tid i eksil etter at han måtte flykte fra Norge, og som etter sin død i 1538 ble gravlagt i denne praktfulle kirke.

Senter for middelalderforskning ved Universitetet i Trondheim, dr. philos. Audun Dybdahl, som har sine kontorer i erkebispegården, fikk i oppdrag å oversette en gammel tekst, skrevet på nederlandsk, med beskrivelse av alle erkebiskop Olavs etterlatte eiendeler. Jeg påtok meg oppdraget, til tross for min svært pressede situasjon – jeg hadde lovet det Kgl. vitenskapsakademi i Gent i Belgia et fyldig bokmanuskript i trykkeferdig stand innen nyttår, og til tross for dokumentets mange harde nøtter som måtte knekkes (terminologien skifter gjerne innhold gjennom århundrene; hva menes f. eks. med «en kapital med innlagte edelstener»?) – overholdt jeg begge fristene.

Det er ikke ofte Olav Engelbrektssons navn nevnes i vår tid. Riktignok ble hans navn igjen

*Kåre Langvik-Johannessen
er professor i
nederlandsk og
frisisk språk og litteratur
ved Universitetet
i Oslo.*

ST. OLAV HEFTE 10, 2003

En gammel liste
For meg personlig begynte, intetanende, forspillet til denne begivenhet allerede høsten 2001, da jeg i en henvendelse fra bestyreren for

hentet frem i forbindelse med de musikkdramatiske sommerspill på erkebiskopens borg på Steinviksholm i Trondheimsfjorden i de senere år, men allikevel kom nyheten om det som forestod i Belgia som en overraskelse både for undertegnede og for nevnte Audun Dybdahl, som nylig hadde utgitt den praktfulle bok *Nidaros domkirkes og geistlighets kostbarheter, med undertittelen Belyst ved 17 skriftlige kilder 1307-1577 med oversettelser og kommentarer* (Tapir akademiske forlag, Trondheim), med bl.a. den nevnte oversettelse av erkebiskopens inventarliste. Men la oss endelig slippe historien selv til med sin beretning.

Politisk og kirkelig uro

Olav Engelbrektsson, antagelig født i Trondenes, ble utnevnt til erkebiskop i Nidaros i 1523. Siden 1515 hadde han vært dekanus (domprost) ved Nidarosdomen og i 1508 hadde han tatt magistergraden i teologi ved universitetet i Rostock. På erkebispestolen etterfulgte han Erik Valkendorf, og tilsettelsen av Valkendorf forteller tydelig om den politiske uro som den gang, i personalunionen med Danmark, hersket omkring erkebispestolen. Erkebiskopen fungerte nemlig også som formann i det Norske Riksråd, d.v.s. han var en slags statsminister i Norge, og kongen i København kunne ikke styre Norge helt som han ville.

Det var Christian II som den gang var

St. Gummarus-kirken i Lier hvor Norges siste erkebiskop, Olav Engelbrektsson, ble gravlagt i 1538.

konge, og da det måtte velges en ny erkebiskop i 1510, stilte kongen som motkandidat til domkapittelets norske kandidat sin egen kansler, adelsmannen Erik Valkendorf, og paven føyet seg etter kongens ønske. Det gikk allikevel ikke slik kongen hadde regnet med. Så snart Erik Valkendorf hadde tiltrådt i Trondheim, var han først og fremst kirkens og Norges mann, og forholdet til Christian II ble mer og mer kjølig. Han er kjent for å ha vært en idealistisk og fremskrittvennlig erkebiskop, men den politiske uro hindret ham i å virkeliggjøre alle sine idéer. Hans store bedrift var å utgi, i 1519, de to første trykte bøker i Norge, *Breviarium Nidrosiensis* og *Missale Nidrosiensis* for kirkelig bruk i hele kirkeprovinnsen. Og den norske kirkeprovins bestod den gang ikke bare av landet Norge: Det var to bispedømmer på Island, og ellers bispedømmer på Grønland, Orknøyene, Hebridene og endog på Man i Irskesjøen, alle underlagt erkebiskopen av Nidaros. Deretter satte han seg i sitt skip og dro til København for å konferere med kongen, hvilket ikke lyktes, og han dro så videre til Nederlandene, nærmere bestemt Amsterdam, hvor imidlertid Christian II også befant seg. Her nådde spenningen mellom konge og erkebiskop sitt klimaks, idet kongen anklaget erkebiskopen for økonomiske misligheter og forsøkte å få de provinsiale myndigheter i grevskapet Holland til å arrestere ham. Disse hjalp imidlertid erkebiskopen over grensen til bispedømmet Utrecht, som på den tid var autonomt fyrstbispedømme, hvor han kunne være i sikkerhet for dansk kongens aggresjoner. Herfra dro erkebiskopen landverts til Rom, hvor han dessverre ble angrepet av pest og døde uten å ha nådd sitt mål: samtalen med paven. Man kan vel lett gjette seg til hva som der skulle ha vært behandlet!

Olav erkebiskop

Etter Erik Valkendorfs død kom turen til Olav Engelbrektsson, og bare av det som her er fortalt om forholdet mellom konge og erkebiskop, kan man ane at den nye erkebiskop av Nidaros ikke gikk til noen lett oppgave. Et lyspunkt var det muligens at Olav ble valgt uten noen motkandidat fra kongens side. Og med Christian II gikk det slett ikke godt, idet det danske riksråd avsatte ham som dansk konge i 1523. Men den neste konge, Fredrik I, var ikke stort bedre. Han er kjent for å ha brutt løftene han gav så snart han hadde oppnådd det han ville. Han

fikk f.eks. det norske riksråd til å godkjenne ham som konge i 1524 ved å love Norge større selvstendighet, men brøt dette straks ved å besette alle norske slott med danske adelsmenn. Men erkebiskop Olav Engelbrektsson fikk iallfall forhindret at Fredrik I ble kronet til konge i

Kirken skulle, ifølge Luther, være underlagt staten, og kongen ville ha den uinnskrenkede makt over Norge.

Norge; han ville ha en annen av kongefamilien til norsk konge, men mislyktes p.g.a. av de påtvungne danske medlemmer av det norske riksråd. Imidlertid holdt erkebiskopen seg nødtvungen til Christian II, forlenget avsatt som konge i Danmark, men hilst

velkommen til Norge i 1531, og erkebiskopen regjerte landet videre så godt han kunne som den faktiske regent.

Olav Engelbrektsson så naturligvis hvor truet hans personlige og landets situasjon var, særlig fra 1533 av. Da døde kong Fredrik I, og han ble etterfulgt av Christian III, som var en langt sterkere og målbevisst fyrste. Han ville bruke (eller misbruke?) reformasjonen til å nå sine politiske mål, dvs. erkebiskopen måtte bort. Derved ble han også kvitt det norske riksråd: Kirken skulle, ifølge Luther, være underlagt staten, og kongen ville ha den uinnskrenkede makt over Norge.

I sin residens, erkebispegården i Trondheim, kunne Olav Engelbrektsson ikke lenger være trygg for sine politiske fiender. Han bygget der-

for en borg på Steinviksholm i Trondheimsfjorden, et langt tryggere sted, og han flyttet etterhvert også de kostbare ting fra Nidarosdomen, til og med Olavsskrinet, ut til Steinviksholm. Og her ute på sin borg kjempet han de siste år i Norge sin kamp for å bevare kirkens og

Nicolai Wergeland, den store dikters far, har... karakterisert kong Christian III med to ord: Undertrykker og Kirkeraner.

Norges selvstendighet. Men selv om det norske folk ikke ønsket noen luthersk reformasjon, maktet han ikke å reise den omfattende folke-reising mot dansk kongens politikk, slik han hadde ønsket. I 1537 måtte han erkjenne at sla-

get var tapt. Han lastet sitt skip med alt han kunne få med seg og dro til Nederlandene, til keiser Karl Vs arveland og Christian IIs svoger. Keiseren, som residerte i Brussel, den gamle nederlandske hovedstad, stilte en fyrstelig residens i Lier til hans disposisjon. I dette slott hadde keiserens foreldre, Filip den Smukke, regjerende hertug av Nederlandene, og den spanske prinsesse Johanna av Kastilien, holdt sitt bryllup i 1496. Senere hadde svogeren Christian II, gift med Karls søster Isabella, hos oss kalt Elisabeth, bodd der en tid med sin familie, etter at han var avsatt i Danmark.

Erkebiskop Olav Engelbrektssons flukt fra Norge betydde også slutten på Norges selvstendighet. Noe av det første Christian III gjorde, var å oppløse riksrådet – det danske riksråd overtok alle funksjoner. Videre innlemmet han Norge som en provins i Danmark og sendte flere skip til Norge for å tømme kirkene for kirkeskattene til inntekt for den danske statskasse; ja, i ett av skipene førte han de øvrige biskoper som fanger til København. Nicolai Wergeland, den store dikters far, har i sin rystende bok *En sandferdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge* (1816 og nytrykk på 1900-tallet) karakterisert kong Christian III med to ord: *Undertrykker og Kirkeraner*.

Erkebiskopens tid i Lier ble ikke av lang varighet. Allerede i 1538 døde han og ble gravlagt i den nevnte store og vakre St. Gummaruskirke i byen. Først ti år senere, i 1548, tok keiser Karl V personlig initiativet til å få erkebiskopens eiendeler registrert, og keiserens førstesekretær, Peeter Verrijken, utførte arbeidet med den ennå bevarte inventarliste, som nå foreligger i norsk oversettelse.

Minneplate og majesteter

Ideen til et minnesmerke i Lier for den norske erkebiskop kom fra Dag Beek, hovedfagsstudent i historie ved høyskolen i Kristiansand. Og i Belgia grep Norgesvennen Raf De Saeger ideen og arbeidet videre med den. Han er professor i arkitektur ved en flamsk arkitekthøyskole i Brussel og var den første som tok doktorgraden ved Arkitekthøyskolen i Oslo, under professor Nordberg Schultz. Man fikk kontakt med billedkunstneren Marit Wiklund, og hun har laget et relieff som viser et kart over det nordvestlige hjørne av Europa, fra Trøndelag til Flandern, og med et skip seilende på Nordsjøen

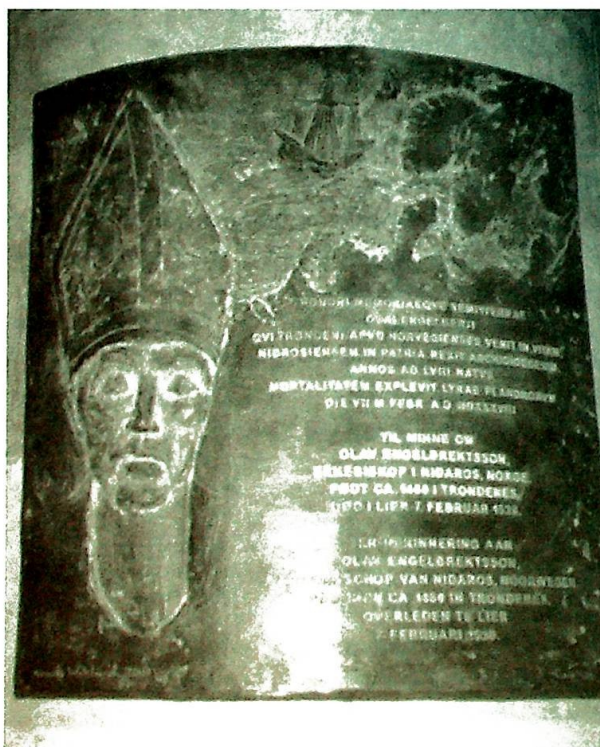
i sydlig retning. Nederst til venstre sees et bilde av erkebiskopen og nederst til høyre en tekst på tre språk: latin, norsk og nederlandsk. Relieffet er montert på en søyle lengst fremme i midtskipet på venstre side.

Det var ikke mange til stede under avdukningsseremonien. Opprinnelig var det vel meningen at kirken skulle være åpen for publikum, men p.g.a. den belgiske hoffetikette måtte dette endres. Vårt kongepar var gjester på statsbesøk i Belgia, og engasjementet i Lier ble betraktet som uavhengig statsbesøket. I alt var det kanskje femti personer tilstede i kirken, representanter for byens myndigheter, for Sint Gommarus-kirkens menighet, noen journalister, også norske, representanter fra den norske ambassade i Brussel samt billedkunstneren, initiativtageren fra Kristiansand, professor Raf De Saeger fra Brussel og undertegnede og hans datter, og ikke å forglemme den direkte representant for erkebispegården samt for Universi-

tetet i Trondheim, dr. philos. Audun Dybdahl og frue.

Da Sint Gommaruskirken er hovedkirke i et dekanat, hva vi ville kalle et prosti, var såvel den fungerende som den pensjonerte dekan – eller prost – til stede i fullt ornat. Sistnevnte sa noen ord på landets, den flamske delstats nederlandske språk og flettet inn en kort liturgisk seremoni til den norske erkebiskops ære.

Det var dronning Sonja som foretok avdukingen. Jeg stilte meg selv spørsmålet om hvorfor ikke kong Harald forestod denne seremoni, og jeg fikk også svar fra meg selv: Den norske konge har jo vært, og er fremdeles, helt fra Christian III's forsmadelige dåd mot Norge, den norske statskirkes overhode, og kunne derfor formelt sett vanskelig foreta en hyldningsgest til den erkebiskop som hans forgjenger hadde jaget bort, med alle de den dag idag merkbare konsekvenser, bl.a. vår konges formelle funksjon som den lutherske statskirkes overhode.

Minneplaten for erkebiskop Olav Engelbrektsson på en søyle i St. Gummarus-kirken: Billedkunstner Marit Wiklunds relieff viser et kart over det nordvestlige hjørnet av Europa, fra Trøndelag til Flandern, med et skip seilende på Nordsjøen i sydlig retning; til venstre erkebiskopen, nederst til høyre en tekst på latin, norsk og nederlandsk.

Foto: Kaare Langvik-Johannessen.

new age - en utfordring for kristendommen?

Den 3. februar i år kom Vatikanet med et dokument med tittelen: «Jesus Kristus bringer oss livets vann – en kristen refleksjon over New Age». I dokumentet svarer Vatikanet på de utfordringer New Age er for Kirken, og konkluderer at det er bare Jesus Kristus som virkelig kan gi livets vann. Det 90 siders dokumentet, resultat av fem års studier, er utarbeidet av «Working Group on New Religious Movements» med medlemmer fra ulike pavelige råd.

Vatikanet har i mange år vært opptatt av sekter og nyreligiøse bevegelser, og allerede i 1986 kom dokumentet *Sects and the New Religious Movements*. Et eget kardinalmøte, konsistorium, i 1991 var viet dette temaet, hvor man så kritisk på bakgrunnen for disse bevegelsenes spredning. I juli i år kom rapporten *Movements in the Church*, skrevet av en tverrfaglig forskningsgruppe under ledelse av p. Rosino Gibellini. En av problemstillingene var: Er sektene kommet inn i kirken gjennom de nye karismatiske bevegelsene? Selv om svaret ble nei, er det en tankevekker at man i Vatikanet har sett det som maktpåliggende å stille dette spørsmålet. Bakgrunnen er at mange av disse nye kirkelige bevegelsene har flere av sektens kjennetegn.

Så til *Jesus Kristus bringer oss livets vann*. Innledningsvis sies det at dokumentet er skrevet for katolikker som er engasjert i pastoralt arbeide, og som underviser i den kristne tro på ulike nivåer i kirken. Målsettingen er å hjelpe katolikker til å finne nøkkelen til å forstå grunnprinsippene i New Age-bevegelsen, så de lettere kan skjelve hva som strider mot katolsk lære.

I det første kapittel analyseres konteksten for New Age. Så følger noen kapitler

om selve idégrunnlaget for bevegelsen. Deretter sammenlignes kristendommen og New Age. Dokumentet inneholder også en omfattende ordliste hvor forklaring på de mest sentrale New Age-begrepene inngår, samt en omfattende litteraturliste.

Arbeidsgruppen mener at etter mange års arbeid var tiden inne til å publisere denne foreløpige rapporten om fenomenet New Age. Ifølge New Age er vi kommet i en ny tidsalder – i Vannmannen tidsalder – som assosieres med fred, enhet og harmoni. Det man har registrert, er at New Age appellerer til folk nettopp ved å vektlegge verdier typiske for den moderne kulturen: frihet, det å være autentisk, selvrealisering. Det grunnleggende spørsmålet er, ifølge gruppen: Hva betyr spiritualitet i New Age-kontekst? Svaret er nøkkelen til å forstå forskjellen mellom kristen tradisjon og mye av det som kalles New Age.

De positive utfordringer i New Age

Arbeidsgruppen ser også at det finnes positive utfordringer i New Age, som kirken kan ta inn over seg. Man må ikke på noen måte undervurdere New Age, og suksessen til New Age er en utfordring til kirken. Men gruppen kommer også med kritisk selvrefleksjon: Mange mennesker føler at kristendommen ikke lenger gir dem hva de har behov for, og kanskje har den aldri gitt det heller til dem som virkelig trengte kir-

May-Lisbeth Myrhaug er utdannet sykepleier, har magistergrad i religionshistorie; medlem av St. Olavs redaksjon.

ST. OLAV HEFTE 10, 2003

kens støtte. Den åndelige søken som leder folk til New Age, er en genuin søken etter en dypere spiritualitet, etter noe som kan berøre deres hjerter på et dypere plan – en søken etter en vei som gir mening i en forvirret og ofte ond verden.

Rapporten er positiv til New Ages kritikk av materialismen i dagliglivet, av dagens filosofi, medisinen og psykiatrien, av reduksjonismen som avviser å ta inn over seg religiøse og overnaturlige erfaringer. Kritikken av den industrielle kulturs individualisme, som lærer egoisme og ikke tar hensyn til andre, den felles fremtid og miljøet, er også noe kirken er enig i.

Rapporten advarer inn i egne rekker: Om kirken ikke skal bli anklaget for å være døv for folks lengsler, må dens egne medlemmer gjøre to ting: Rotfeste seg sterkere i troens fundament og forstå å ta inn over seg den stille gråt som finnes i folks hjerter – en gråt som igjen kan lede dem andre steder, hvis ikke kirken kommer deres åndelige lengsel i møte.

Hva er egentlig New Age?

Det man i utgangspunkt kan si, er at det ikke er noe nytt, i ordets rette forstand, i New Age. Mye av idéene og tankegodset er hentet fra teosofien, jødisk kabbalisme, islamsk sufisme, asiatiske religioner som zen-buddhisme, yoga og hinduisme, tidlig kristen gnostisisme, psykologi, astrologi, gammel egyptiske okkult praksis, keltisk kristendom, renessansens hermetisme, urfolks religioner osv.

Arbeidsgruppen kommer med en del begrepsavklaringer og påpeker at kristne i den vestlige verden ofte kommer i kontakt med deler av bevegelsens elementer i ulike sammenhenger. New Age er ikke en «bevegelse» i ordets rette forstand, og heller ikke hva man forbinder med termene «kult» og «sekt». New Age er «spredt gjennom» alle kulturer via musikk, filmer, seminarer, retretter, workshops, terapiformer og mange andre aktiviteter. New Age er ikke en strømlinjet, uniformert bevegelse, men et løst nettverk av praktiserende, hvis målsetting er å tenke globalt og handle lokalt. De som er med i nettverket, trenger ikke nødvendigvis å kjenne hverandre, endog mindre å møtes. Den har en synkretistisk struktur hvor noen av de nevnte idéer mer eller mindre er inkorporert på ulike nivåer og grener i nettverket.

New Age som fenomen ble mer eller mindre løselig organisert på 1960-tallet. Men går vi lengre tilbake i historien, ser vi at astrologi ble

brukt allerede i det gamle Mesopotamia og senere i middelalderen. Reinkarnasjonstanken kommer fra hinduismen, men har en motsatt tolkning i New Age, tatt fra teosofien. Bruk av krystaller var viktig i kinesisk og japansk medisin. Så det «nye» er likevel ikke nytt: Det nye er hvordan man blander tingene sammen og fortolker dem i tråd med New Ages åndelige univers. Et kjennetegn ved det nyåndelige er at det tilhører forbrukerkulturen: Forbrukerkulturens vesen er dens sans for nytelse, hurtige forandringer og valgmuligheter. Vekten ligger fremfor alt på det sanselige, på estetikk og fantasi, stemning, nærhet og opplevelser.

Å anvende begrepet hellig, er lite egnet i nyåndelig sammenheng, det riktige ordet er at nyreligiositet ikke helliggjør, men fortryller tilværelsen, skriver Alver (et al.) i boken *Myte, Magi og Mirakel*. Det er en veldig presis beskrivelse.

Et av de viktigste kjennetegn ved New Age er de gnostiske innslagene. Det esoteriske er nær forbundet med gnostisisme, en hemmelig kunnskap som bare få mennesker har tilgang til. Den esoteriske kunnskap føres videre fra mester til elev. I stedet for Gud snakker de om en upersonlig energi, som er immanent i verden, og som forener alt i kosmos. Mennesker er mottaker av den guddommelige gnist som kalles energi. Moder Jord eller Gaia erstatter Gud i New Ages forestillingsverden.

Reinkarnasjonstanken er sentral i New Age. Selve reinkarnasjonen hører hjemme i hinduismens sykliske oppfatning av tilværelsen. *Atman* eller personlighetens guddommelige kjerne vandrer fra kropp til kropp i et syklisk livsløp bestemt av *karma*, som sier noe om hvordan man har levd i det foregående liv: Håpet er å bli befridd fra stadige gjensfødelser. I New Age, som her har sine idéer fra teosofien, har det fått en helt annen betydning, og da som deltaker i en kosmisk utvikling. Gjennom meditasjonsteknikker og drømmer kan man få tilgang til tidligere stadier i den kosmiske utviklingen.

...det finnes positive utfordringer i New Age som kirken kan ta inn over seg.

Hva bør kirken gjøre?

Arbeidsgruppen peker på en del tiltak og poengterer at den katolske kirke selv har et effektivt nettverk, som burde bli bedre brukt.

For eks. har den i sin midte et stort antall pastoralsentre, kultursentre og sentre for spiritualitet. Idealistisk sett kunne disse bli brukt mer kreativt som møteplasser, ved å etablere fora for studier og dialog, for på den måten å «fange opp» dem som lar seg fortrylle av New Age.

Arbeidsgruppen spør også om vi har glemt kunsten som en viktig trosformidler.

Det finnes også kristne grupper som arbeider med å ta vare på jorden, som Guds skaperverk. Arbeidsgruppen ønsker at man på en mer kreativ måte får frem det økologiske verdigrunnlaget også i kristendommen, ut fra forståelsen av jorden som Guds skaperverk: Økologiske verdier og

miljøansvar bør komme tydeligere frem i undervisningen på katolske skoler og seminarer. Samtidig bør man være på vakt fordi det til grunn for New Ages dype økologiske forståelse ofte ligger panteistiske og gnostiske prinsipper.

Arbeidsgruppen formulerer prinsipper og plan for det som er pave Johannes Paul IIs store anliggende i vår tid: en ny evangelisering av Europa. Begynnelsen på det tredje årtusen er en ny tid, *kairos*, for evangelisering. Kontakt med troens kilder er viktig for at en skal kunne forkynde troen. Et av de beste redskaper er den katolske kirkens katekisme. Det finnes også en rik åndelig arv fra hellige kvinner og menn i historien og av i dag som man burde fordype seg i. Arbeidsgruppen spør også om vi har glemt kunsten som en viktig trosformidler: Er det slik at kristendommens rike symbolisme, det kunstneriske, de estetiske og musikalske tradisjoner er ukjent, eller er de bare blitt glemt? Om så har skjedd, gjenstår et stort arbeide for kirken: Å synliggjøre at Gud på en helt spesiell måte kommer til syne i disse kunstneriske uttrykksformer.

Dialogen mellom kristendom og New Age vil lykkes bedre hvis man legger vekt på det følelsesmessig og det symbolske språket. Kirken har en stor, rik åndelig arv, og de stor katolske ordener er bærere av sterke bønnetradisjoner – tidebønner, meditasjon og spiritualitet – som kunne bli mer aktivt tilbudt alle som er åndelig søkende. En måte å hjelpe mennesker i deres åndelig søken på, er å lære dem å bruke medita-

sjonsteknikker og snakke om bønnens betydning på bakgrunn av egne erfaringer.

En av dem som tilhører New Age har en gang sammenlignet de tradisjonelle religioner med katedraler og New Age med en verdensomspennende markeds plass. Arbeidsgruppen sier at man kan, om man vil, bruke dette eksemplet og si at de kristne i langt større grad bør gå ut av katedralen og ut på den allmenne markeds plass, så evangeliet kan forkynnes der menneskene lever, arbeider og bor. Det er nå vi som kristne skal handle for å bringe videre det glade budskap om Jesus Kristus, som gir oss det levende vann. Kristne må gå ut fra kirken mettet av ord og det hellige sakrament og bringe evangeliet ut til alle mennesker i alle deres faser av livet. Den hellige messens sluttord: «Messen er til ende. Gå med fred!» betyr: Gå ut og vær medmenneske og misjonær.

Et sitat fra pave Johannes Paul IIs apostoliske brev *Novo millennio ineunte* (1995) avslutter dokumentet, som er en allmenn oppfordring til alle katolske kristne om evangelisering, over alt hvor de måtte befinne seg.

Avsluttende refleksjoner.

Ut fra mitt ståsted synes dokumentet å være balansert, og det viser at arbeidsgruppen etter mange års studium har opparbeidet seg et stort kunnskapsnivå om fenomenet New Age. Et slikt arbeidsprosjekt kan ikke være helt enkelt, og derfor er det forståelig at det presiseres at prosessen ennå ikke er slutført, og at det fremlagte dokument er av foreløpig karakter.

Selv om dokumentet er å regne som et «motskriv» mot New Age, finnes det lite av klar fordømmelse av dem som praktiserer «denne form for åndelighet». Her finnes på den ene siden en klar advarsel mot New Age-idéer, og det presiseres at de ikke er forenlige med katolsk tro og lære. Samtidig vises det også til positive strømninger i New Age, som f. eks den økologiske og antimaterialistiske bevissthet. Eller, som erkebiskop Michael Fitzgerald, president i Rådet for interreligiøs dialog, sier: Det finnes positive aspekter i New Age, men ser man på det samlet, er det ikke i tråd med den katolske kirkes tro. Fremfor alt tar kirken også selvkritikk og oppfordrer alle til å ta den åndelige lengsel og søken på alvor. Dette er en utfordring for kirken.

brevvekslingen mellom Abelard og Heloïse

AV VERA H. FØLLESDAL

Den latinske teksten til denne middelalderens mest berømte korrespondanse ble første gang trykket i Paris i 1616. Nå er denne perle i europeisk litteratur, samt utdrag av Abelards verker, endelig blitt tilgjengelig på norsk, i en bragd av en oversettelse ved Harald Gullichsen – og takket være Thorleif Dahls Kulturbibliotek og Aschehoug forlag. Men er disse til dels glødende brevene sannhet eller diktning? Derom strides forskerne, men hovedpersonene selv er høyst virkelige.

Abelard og Heloïses liv

Da Peter Abelard (1079-1142) i 1116 fikk tilbud av kannik Fulton ved Notre Dame katedralen i Paris om å bli huslærer for Fultons niese Heloïse, hadde den 37 årige klerken allerede befestet sitt ry som en av tidens skarpeste filosofer og teologer. Han hadde studert logikk hos tidens fremste filosofer, Roscelin og William av Champeaux, skrevet kommentarer til to verk av Aristoteles, undervist logikk og filosofi i Melun, Corbeil og ved katedralskolen i Paris, før han for alvor viet seg teologiske studier, delvis under kateteret til den berømte teologen Anselm i Laon. I 1113-14 ble han tilbudt en lærestilling i teologi ved katedralskolen i Paris. Med sine radikale meninger og intellektuelle stridslyst, sterke personlig utstråling og glimrende pedagogiske evner, trakk han store mengder studenter til sine forelesninger.

Man vet lite om bakgrunnen til Heloïse (1101-1164), flere har hevdet at hun var Fulberts datter. Hun var oppdratt i nonneklostret Argenteuil utenfor Paris, var begavet, intelligent og vakker. Etter kort tid forførte Abelard den 15-årige eleven, og et heftig kjærlighetsforhold oppsto. Da

Fulbert kom under vær med dette ble han rasende, og Abelard bortførte den gravide Heloïse til sin søster i Bretagne, hvor hun fødte sønnen Astrobaldus. Fulbert lot seg ikke formilde før Abelard tilbød å gifte seg med Héloïse.

I 1117 var Abelard hverken prest eller munk, men klerk, og som sådan kanonisk fri til å gifte seg. Men ekteskapsinngåelse stengte en klerk ute fra enhver høyere geistlig karriere. Abelard satte derfor som betingelse for å gifte seg at ekteskapet skulle holdes strengt hemmelig. Fulbert gikk med på denne betingelsen.

Abelard hentet Heloïse i Bretagne, etterlot sønnen hos søsteren og ektet i all hemmelighet Héloïse i Paris i nærvær av Fulbert og noen få venner. De bodde heretter hver for seg og møttes bare i hemmelighet. Fulbert, som ville gjenopprette sin ære, brøt imidlertid snart sitt løfte og proklamerte ekteskapet. Da Heloïse benektet dette, gikk han til korporlig avstraffelse av henne, hvilket førte til at Abelard bortførte henne og anbragte henne i sikkerhet i klostret i Argenteuil. Her bar hun nonnedrakt, men ikke sløret. Fulbert, som mente Abelard hadde bragt Heloïse til klosteret for å bli kvitt henne – det hevdes av noen at Abelard igjen hadde kastet seg ut i et tøylesløst liv – straffet ham grusomt: med sine sammensvorne overfalt han Abelard om natten og lot ham kastre.

Etter denne hendelsen overtalte Abelard Heloïse til å tre inn i det klostret hvor hun oppholdt seg og avlegge klosterløftene. Det gjorde

Vera H. Føllesdal er
cand.philol. med fransk
hovedfag,
tysk og litteraturvitenskap,
tidligere lektor og nå
freelance oversetter av
fransk litteratur.

hun i 1117. Like etter gikk Abelard inn som munk i abbediet Saint-Denis, også like utenfor Paris.

Heller ikke i klostret unngikk Abelard dramatiske hendelser. Som teologi- og filosofilærer i Saint-Denis og forfatter av et større teologisk verk, kom han snart i dispuTT med andre teologer.

Med sine radikale meninger og intellektuelle stridslust, sterke personlig utstråling og glimrende pedagogiske evner, trakk Abelard store mengder studenter til sine forelesninger.

Det endte med at hans standpunkter ble fordømt på et konsil i Soisson i 1121. Deretter la han seg ut med sine ordensbrødre i Saint-Denis, ble utstøtt av klostret og måtte ta tilflukt hos venner i Champagne hvor han i 1122 på et øde sted nær Nogent-sur-Seine bygget et lite kapell, «Le Paraclet» (Helligånden) hvor han slo seg ned sammen med en venn.

Herfra tok han imot,

igjen som en følge av uoverensstemmelser og forfølgelser, en anmodning om å bli abbed på det forblåste, ensomme klostret Saint-Gildas de Rhuys på kysten av Bretagne hvor han snart kom i konflikt med dets demoraliserte og uregjerlige munkar da han ville disiplinere dem til et liv etter reglene.

I 1129, da klostret i Argenteuil hvor Heloïse hadde vært nonne i tolv år ble stengt og nonnene fordrevet, overdro Abelard Le Paraclet til Heloïse og hennes medsøstre og reiste fra Saint-Gildas for personlig å installere nonnene i Le Paraclet og hjelpe dem i den første tiden. Denne overdragelsen er stadfestet av pave Innocens II i 1131. Heloïse ble nå abbedisse i Le Paraclet. Hun kom til å skjønne denne oppgaven med stor dyktighet, klokskap og lærdom og opprettet senere seks datterklostre.

Da Abelard hadde installert nonnene i Le Paraclet, reiste han tilbake til Bretagne, men fordi han trodde munkene i Saint-Gildas stod ham etter livet, slo han seg ned hos en høy beskytter i Bretagne. Her skrev han beretningen om sitt liv, *Historia calamitatum*, 53 år gammel. Deretter vendte han tilbake til Paris, hvor han gjenopptok undervisningen og forfattet flere av sine betydeligste verk, bl.a. *Theologia Scholarium* og en stor bok om etikk, *Ethica*.

Igjen ble Abelards skrifter anklaget for å bryte med den rette lære, denne gang bl.a. av abbed Bernhard av Clairvaux, og et kirkemøte i Sens i 1140 fordømte en rekke punkter i Abelards verk som kjetterske. På veien til Roma for å forsvare seg for paven, fikk han i abbediet Cluny vite at paven allerede hadde stadfestet dommen. Abelard var syk og utmattet og ble vel mottatt av Clunys vennligsinnede abbed, Peter Venerabilis, som tilbød ham opphold i Cluny. Her tilbragte Abelard de siste to år av sitt liv. Han døde i 1142.

Et brev fra Peter Venerabilis til Heloïse er bevart, der han beskriver Abelards siste leveår og uttrykker sin store respekt for Heloïse. Likeledes er bevart et brev fra Heloïse til Peter Venerabilis, der hun takker for at han har etterkommet hennes ønske om å få Abelards kiste brakt til Le Paraclet. Heloïse døde i 1164, og ble også gravlagt i Le Paraclet. I 1817 ble Heloïse og Abelards jordiske levninger overført til Père Lachaise-kirkegården i Paris og lagt i samme grav.

Korrespondansen

De brev som er kjent under navnet *Brevvekslingen mellom Abelard og Heloïse*, består av Abelards selvbiografiske skrift, *Trøstebrev til en venn*, også kalt *Historien om mine ulykker* (*Historia Calamitatum Suarum*), skrevet som et brev til en (ukjent) venn ca. 1132-33, fire brev fra Heloïse og Abelard kalt «den personlige korrespondansen», og tre brev mellom Heloïse og Abelard kalt «veiledningsbrev», om teologiske emner, organisering av klosterliv og reformer av klosterreglene. Det eksisterer intet originalmanuskript. De to eldste manuskriptene som finnes (Troyes 802 og Paris, Nasjonalbiblioteket 2923) er avskrifter av en avskrift av originalen. Disse manuskriptene er skrevet henimot slutten av det 13. århundre, det vil si ca. 150 år etter det sannsynlige tidspunktet for brevenes tilblivelse.

Den latinske teksten til korrespondansen ble for første gang trykket i Paris i 1616. Den ble opphavet til en lang rekke oversettelser til mange europeiske språk, men også til fantasifulle, romantiske bearbejdelser med minimal tilknytning til originalteksten. (F. Beyer og S. Obstfelder oversatte til norsk to av disse vidløftige bearbejdelser, antagelig fra noen av de mange parafraaser over brevene utgitt i Holland i det 17. århundre.)

Heloïses første brev til Abelard åpner med en

henvisning til *Historia Calamitatum*, som hun «ved en tilfeldighet» har fått i hende. Hun beskriver deretter sin fortvilelse over deres adskillelse, sin lidenskapelige lengsel etter hans kjærlighet, sin sorg over å være berøvet all fryd og glede, og trygler ham om å skrive et brev til henne. Abelard åpner sitt svarbrev med å forklare at han trodde hun ikke trengte noe brev fra ham, da han hadde den «største tillit til din innsikt og vurderingsevne som priorinne i klostret». Brevet fortsetter med kjølige, snusfornuftige og pedantiske teologiske utlegninger om effektiviteten av bønn. Heloïses svarbrev uttrykker enda voldsommere klager enn det første og utpensler hennes ulykke, fortvilelse, lidenskapelige kjærlighet og erotiske fantasier.

Kontrasten mellom Heloïses varme og heftige følelsesutbrudd og Abelards kjølige fjernhet, motsetningen mellom den dype lidenskapen og de stive teologformaningene, den menneskelige tragedie som tvers gjennom alle århundrene taler så direkte og klart til oss gjennom Heloïses stemme, griper oss på en så uvanlig og sterk måte at vi gnir oss i øynene og sier til oss selv: Dette er diktning! Dette kan ikke være sant!

Og det er det antagelig heller ikke. I midten av det 19. århundre ble autentisiteten av Heloïse og Abelards brev trukket i tvil (av Orelli), og han er blitt etterfulgt av en lang rekke forskere som med ulike argumenter helt frem til i dag hevder at brevene ikke er ekte. Spørsmålene er legio: Har Heloïse selv skrevet brevene fra Heloïse? Har Heloïse skrevet alle brevene, også Abelards? Har Abelard selv forfattet alle brevene? Er brevene en litterær konstruksjon? Har en tredje person forfattet de syv brevene? Hvis

Heloïse (1101-1164)
... var begavet,
intelligent og
vakker.

så er tilfelle, hvilke(n) hensikt(er) har han hatt? Å svarte Abelard? Eller å skrive en oppbyggelig beretning? Er det et litterært øvelsesskrift fra Orleans-skolen, fra det 12. århundre? Et Ovidinspirert diktverk? Er det et minneskrift over

de to grunnleggerne av Le Paraclet med en oppbyggelig hensikt, på linje med helgenbiografier? Diskusjonen pågår ennå for fullt.

Når det gjelder *Historia Calamitatum*, er dette skriftets ekthet hevet over enhver tvil. Tvilen dreier seg om de 7 brevene mellom Heloïse og Abelard. Det er ulike grader av tvil:

enkelte mener at brevene er helt og holdent fabrikkert, andre at en del er falsifisering, omredigering eller bearbeidelse. Grunnene for tvilen varierer.

Orelli, Lalanne, Deutsch, Petrella, Schmeidler og Charrier påpeker alle en rekke motsigelser mellom *Historia Calamitatum* og Heloïse og Abelards brev. Bl.a. forteller Abelard i *Historia Calamitatum* at han dro fra Saint-Gildas for å installere Heloïse og nonnene i Le Paraclet (i 1129), mens Heloïse i sitt første brev (1133 eller 34) klager over at hun hverken har sett Abelard eller mottatt brev fra ham «siden vår omvendelse» eller «siden vår inntreden» («post conversionem nostram») i kloster (som var i 1119 eller 1120). En annen motsigelse mellom *Historia Calamitatum* og Heloïses første brev: Heloïse sier hun for første gang (på tolv år) gir uttrykk for sin fortvilelse over å ha blitt sendt i kloster. Abelard svarer med å bebreide H. at hun i lang tid og ofte har klaget over dette.

Jesuittpateren J. T. Muckle mener å kunne oppheve disse motsigelsene ved å oversette de angjeldende passasjer annerledes, men hans hovedargument mot ektheten er et sømmelighetsargument: kontrasten mellom den lidenskapelige og sanselige Heloïse i de to første brevene kan ikke forenes med det bilde Peter Venerabilis, abbeden i Cluny, tegner av henne i et (ekte) brev som den fromme og eksemplariske abbedissen. Peter Venerabilis ville ikke ha skrevet dette brevet hvis disse «kompromitterende brevene» hadde vært i omløp. Muckle hevder derfor at Heloïses to første brev ble skrevet om og utvidet av en tredje person som, skriver han, var et dikterisk geni.

Andre argumenter mot brevenes ekthet bygger på stilanalyser, med tradisjonelle eller databaserte metoder, som støtter teorien om at språket i brevene er stilmessig identisk og peker mot én forfatter, nemlig Abelard (Schmeidler, Charrier). Videre tyder selve komposisjonen i Heloïses brev på at de er forfattet med henblikk på publisering. Suspekt er brevenes ekstreme bearbeidelse med sterke kontraster: Heloïse går fra passasjer med spontane og sterke følelsesutbrudd til lærde sitater hun må ha brukt tid på å finne frem til og som passer i sammenhengen. Videre består halvparten av Heloïses argumenter mot å inngå ekteskap med Abelard av referanser og sitater fra Abelards forskjellige verk (Muckle). Lange sitater fra Bibelen, kirkefedrene og Abelard, men også fra ikke-kristne ten-

kere eller diktere som Seneca og Lucan fyller brevene hennes, passasjer hun umulig kunne huske der hun satt i det fattige Le Paraclet hvor nonnene knapt hadde en bok: Det må være Abelard som senere har utvidet hennes argumenter og føyd til alle de nøyaktige sitatene (Charrier).

Genremessige analyser viser at forfatteren av brevene var velkjent med de mange strenge reglene for brevgenren i middelalderen, som var nedfelte i *ars dictaminis*. Epistler var en litterær form til bruk i offentligheten. Brevskriveren la an på å demonstrere sin skriveteknikk, lærdom, retoriske evner og kunnskap om epistelgenrens regler. Teksten ble ofte spekket med sitater fra autoriteter, slik de i rikelig monn finnes i denne korrespondansen. Men epistelgenren omfatter ikke, som moderne brev, personlige meddelelser og betroelser fra en person til en annen. Heller ikke ble brev i det 12. århundre ordnet i rekkefølgen adressat og avsender slik moderne korrespondanser ordnes, og slik Heloise og Abelards korrespondanse er ordnet allerede i det eldste manuskript man har. Middelalderens brevskrivere beholdt kopier av sine brev og laget ofte en samling for å la dem sirkulere, ofte i bearbejdet form. Dette og mange andre genremessige elementer tyder på at korrespondansen, som fremstår som en sammenhengende, strukturell enhet, er en omhyggelig litterær konstruksjon.

Mange forsvarer brevenes ekthet, blant andre Etienne Gilson som vil oppheve den selv-motsigelsen Orelli først påpekte, ved å hevde at «etter vår inntreden» (eventuelt «vår omvendelse») (latin: *post conversionem nostram*) kan tolkes som «etter vår overføring», dvs. Heloise og nonnens overføring fra Argenteuil til Le Paraclet (1129). Dermed ville det stemme at Heloise ikke hadde sett Abelard siden *conversionem nostram*. Videre hevder Gilson at den stil-messige likhet mellom avsender og mottager skyldes at Heloise er påvirket av Abelards stil, ikke at Abelard har forfattet Heloises brev.

Gilson mener at Heloises åpenhet om erotiske følelser er i fullt samsvar med det 12. århundres mentalitet og ikke kan brukes som argument mot brevenes ekthet. Og når det gjelder argumentet om at Peter Venerabilis ikke ville ha skrevet så respektfullt om Heloise hvis han hadde lest hennes brev, hevder flere at Heloise må ha oppbevart brevene i Le Paraclet og at de først hundre år etter hennes død ble bragt til Paris for kopiering: derfor visste Peter

Venerabilis intet om Heloises erotiske utgydelser.

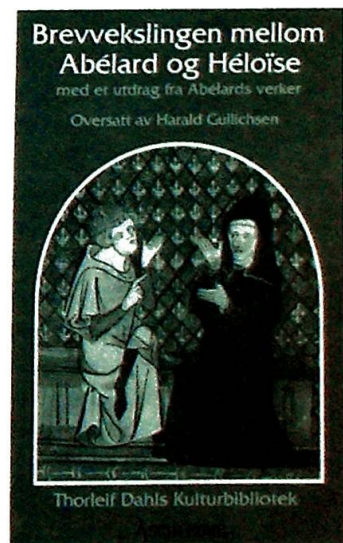
De senere års forskning har ikke bidratt med sikre resultater. Nye teorier fremsettes stadig. Hvis stemme kommer til uttrykk i Heloises brev? Stemmen til den historiske Heloise, til et selvbiografisk «jeg» som Heloise har konstruert, eller en mannlig dikters konstruksjon av en kvinnelig stemme? Mange feministiske forskere ser på Heloise som den første forkjemper for fri kjærlighet (fremfor å være Abelards hustru, ville hun foretrekke å være hans «konkubine eller skjøge»), og tviler ikke på at det er stemmen til den historiske Heloise som uttrykkes i brevene. Andre er pessimistiske med hensyn til å få fastslått forfatterskapet: «Det vil være umulig noen gang å fastslå fullstendig i hvilken grad brevene gjenspeiler stemmen til den historiske Abelard og Heloise» (Calabrese).

Oversettelsen

Harald Gullichsen, tidligere førsteamanuensis i romansk språk og litteratur og spesialist på fransk middelalders språk og litteratur, har nå oversatt, fra den latinske teksten og fra fransk, korrespondansen mellom Abelard og Heloise i sin helhet: *Brevvekslingen mellom Abélard og Héloïse*, Thorleif Dahls Kulturbibliotek, 2002.

Den omfatter altså *Historia Calamitatum* og de syv brevene. I tillegg har Gullichsen tatt med, og oversatt, en rekke andre brev og dokumenter: blant annet brevet fra Heloise til Peter Venerabilis og fra Peter Venerabilis til Heloise, Peter Venerabilis' syndsforlatelsesbrev til Abelard etter hans død, Abelards brev til Bernhard av Clairvaux, og et brev fra denne igjen til pave Innocens II angående Abelard. Bokens annen del inneholder et utvalg av Abelards filosofiske og teologiske hovedverker.

Gullichsen har gitt seg i kast med et veldig

stoff, som han på en glimrende måte formidler til leseren. Som bakgrunn for korrespondansen gir han en fyldig innledning om Abelard og Heloïses liv. Utdragene fra Abelards verker har en instruktiv innledning, som setter Abelards tenkning inn i sin historiske sammenheng. Gullichsens sterke bakgrunn i semiotikk gir ham gode forutsetninger for å skrive klart og presist om Abelards språkfilosofi. Et omfattende noteapparat gir ikke bare opplysninger om historiske

detaljer, men gir også et overblikk over forholdet mellom Abelards filosofiske standpunkter og tidligere og senere europeisk filosofi.

Korrespondansen er oversatt med stor nøyaktighet uten at språket lider av stivhet: det er levende og friskt, men bevarer likevel latinens litt høytidelige snirklethet, som kler teksten. Harald Gullichsen har med dette arbeidet utført en bragd. En perle i europeisk litteratur er endelig blitt tilgjengelig på norsk.

PIUS XII OG JØDENE

Et apropos til diskusjonen om pave Pius XII og jødene (cf. s. 13 i dette nr.), hentet fra St. Olav nr. 1-64; kilden til oppsettet var Katholische Nachrichten-Agentur (KNA):

I debatten om Rolf Hochhuths drama «Der Stellvertreter», der forfatteren retter en fryktelig anklage mot pave Pius XII for å ha unnlatt å protestere mot nazistenes utryddelse av jødene, har en uttalelse fra den danske over-rabbiner dr. Marcus Melchior vakt betydelig oppsikt. Melchior beklager at dramaet har ødelagt for den spontane forsonlighet mellom jøder og kristne som har utviklet seg i den senere tid. Melchior angriper skarpt angrepet på Pius XII som virkelighetsfjernt fra forfatterens side, og beklager at det inntreffer nettopp mens den kristne hovedkirke høytidelig vil proklamere jødefolket uskyldig, som kollektivt, folk og rase betraktet. En slik erklæring, sa overrab-

bineren, vil bety en revolusjon i forholdet mellom Kirken og Jødedommen, og det er synd at Hochhuths skuespill faktisk har kastet en skygge over dette forsoningsverket.»

«I hans drama,» uttalte Melchior, «virker det dessverre som om Pius XII var den hovedskyldige, for når de egentlige skyldige får en medskyldig av et så fornemt format, blir han unektelig hovedmannen. Det er merkelig å se så harde anklager fremsatt fra hold som ellers tillegger pavens makt og innflytelse ingen som helst betydning.»

«Når en bebreider Pius XII at han ikke påvirket Hitler ved å lyse Tyskland i interdikt eller ved å presse ham, gjennom de tyske katolikker, må en vite å veie de faktiske muligheter,» sa Melchior videre. En pavelig formaning kunne bare ha hensikt og virkning overfor mennesker med normale reaksjoner. Hitlers sadistiske fremferd mot de sammen-
svorne fra 20. juli 1944 viser

imidlertid, hevder rabbineren, at en pavelig protest bare kunne ha bevirket at der til de seks millioner myrdede jøder kunne vært føyet seks millioner myrdede katolikker. KNA

(Tilføyelse anno 2003:

«Erklæringen» som nevnes, er det som ble til konsildokumentet *Nostra aetate* (1965), «Erklæring om Kirkens forhold til de ikke-kristne religioner», et skjellsettende dokument som redefinerte den katolske kirkes holdning til ikke-troende: Ikke lenger fordømmelse/konfrontasjon, men «fremme enheten og kjærligheten mellom menneskene» ved «mest å legge vekt på det som menneskene har felles, og som fører dem til større samhörighet» (NE 1). Dokumentets utgangspunkt var en erklæring om den katolske kirkes endrede forhold til jødene, en endring – les bedring – pave Johannes XXIII hadde slått til lyd for ved sin tiltredelse i 1958.

«personlige, private synspunkter...»

NYFUNNE RAPPORTER VISER KARDINAL PACELLIS –
BEDRE KJENT SOM PAVE PIUS XII – ANTI-NAZISTISKE STÅSTED

Under Pius XII, pave fra 1939 til 1958, nådde pavelige fredsanstrengelser et slags høydepunkt. Men: Siden Rolf Hochhuths omstridte skuespill «Der Stellvertreter (1963)» lyder anklagen fra flere hold: Pius XII var en iskald diplomat som følelseløst tidde om jødernes skjebne i Hitlertiden. Eller den mildere anklage: Han sa ikke klart nok fra, mobiliserte ikke motstanden. Fremdeles dukker det opp biter av informasjon som gir nye innblikk i denne pavens tenke- og handlemåte i en vanskelig og ekstrem tid. Biter som hittil har ligget gjemt i arkivene.

Pius, med borgerlig navn Eugenio Pacelli, var i årene 1917 til 1929 nuntius, pavelig sendemann, i den nye tyske republikk; fra 1929 og frem til han ble valgt til pave i 1939, var han Vatikanets statssekretær, det vil si en slags utenriksminister. I et ferskt nummer av det New York-baserte jesuittidsskriftet *America* (1. september 2003) tar Charles R. Gallagher, jesuitt og kirkehistoriker, for seg to slike «nye» dokumenter. Begge viser at i private diplomatiske møter og samtaler var den kommende pave – i ettertid anklaget ikke bare for unnfallenhet overfor Hitler, men for direkte å ha gått hans ærend (cf. John Cornwells bok *Hitler's Pope* fra noen år tilbake) – klart kritisk og fordømmende både til personen Hitler og til nazismen.

De to dokumentene Gallagher tar for seg, er: En rapport fra 1939 til USAs utenriksdepartement, utarbeidet av Alfred Klieforth, daværende amerikanske generalkonsul i Roma; rapporten, som bygger på en tre timers samtale to år tidli-

gere med daværende statssekretær Pacelli om «situasjonen i Tyskland», ble sendt inn kort etter at Pacelli ble valgt til pave. Det andre dokumentet er en lengre rapport fra Pacelli selv til Joseph P. Kennedy, USAs daværende London-ambassadør og far til kommende president John F. Kennedy.

Klieforth-rapporten har Gallagher selv kommet over i Jay Pierrepont Muffats hemmelige arkiver ved Harvard-universitetet. Kennedys rapport ble tilgjengelig da John F. Kennedy Presidential Library nylig åpnet for innsyn i ambassadørens diplomatiske papirer.

Hva står det i disse rapportene? Og hvilken vekt har de, og hvordan skal de tolkes?

Mellom gamle og nye diplomatiske omgangsformer

Før Gallagher kommer inn på innholdet, plasserer han Eugenio Pacelli i datidens diplomatiske landskap. «Karriere-diplomaten Pacelli var»,

skriver Gallagher, på mange måter «et barn av sin tid», som ble vitne til «nedturen» for den gamle form for diplomati og fremveksten av den nye tids diplomatiske veier og kanaler. Sentrale ingredienser i 19. tallets diplomati var: Forhandlinger foregikk i det store og hele i hemmelighet, inngåtte avtaler var nærmest ukrenkelige, og formelle regler hersket uinnskrenket. I viktige saker trakk både regjeringer og statsoverhoder seg tilbake bak lukkede dører. Men innen slutten av annen verdenskrig hadde det vokst frem en helt ny form for diplomati eller snarere en ny stil, preget av åpne konferanser og lange debatter der demokratiske spilleregler og betydningen av de personlige relasjoner mellom de forhandlende regjerings- og statsjefer utgjorde en grunnleggende faktor. Og hvor målet for forhandlingenes «suksess» ikke først og fremst var «avtalemessig substans», men mer den «ånd» konferansen skapte. Et talende tegn var at diplomater begynte å komme på fornavn med hverandre, en uhørt ting for den gamle skole, noterer Gallagher.

Det ligger «nærmest noe symbolsk» i det at Eugenio Pacelli hadde sin diplomatiske læreår i årene 1899 til 1901, altså på tampen av det 19. århundre. Utdannelsen han fikk, kombinerte elementer både fra den gamle og den nye form for diplomati, skriver Gallagher. Og presiserer: «Faktisk var det vel slik at han strevde med å forstå og sette ut i livet begge de to metodene.» Han satset – det begynner historikerne å komme mer under vær med – både på åpne erklæringer av diplomatisk og politisk art og på private og hemmelige samtaler og diskusjoner. I de offentlige uttalelsene, særlig som pave, er det de gamle diplomatiske spille- og høflighetsregler som råder, også der ting skal avdekkes og fordømmes; i det private rom nevnes tingene mer ved deres rette navn og uten diplomatiske høflighetsfraser.

Klieforth-rapporten

I sin rapport til utenriksdepartementet i 1939 beskriver Klieforth Pacellis ståsted slik han hadde oppfattet det i samtalen to år tidligere, som følger: «Han avviste blankt ethvert kompromiss med nasjonalsosialismen. Han regnet Hitler ikke bare for en skurk man ikke kan stole på, men som en i bunn og grunn ond person. Han tror ikke Hitler er i stand til å moderere seg, 'skinnet' til tross, og han støtter helt og fullt de tyske biskopenes anti-nazi-ståsted.» Klieforth

skriver videre at «selv om hans (Pacellis) synspunkter var vel kjent, var jeg overrasket over hvor ekstreme de var».

Gallagher noterer: «Selv om han flere ganger protesterte mot nazismen, tør disse ordene være blant de skarpeste anti-nazi og anti-Hitler uttalelser som tilskrives kardinal Pacelli i hans tid som Vatikanets statssekretær.» Uttalelsen er «en moralsk fordømmelse av Hitler utenom det vanlige», men viser også at Pacelli foretrakk å reservere slik bemerkninger for private, men formelle samtaler med høyt plasserte diplomater. I likhet med mange av sine samtidige diplomatiske kolleger, maktet han kun måtelig å løsrive seg fra de gamle regler for diplomatisk oppførsel.

Ambassadør Kennedys papirer

Så til 65 år gamle Kennedy-papirene. Det var under et møte med Pacelli i Roma i 1938 ambassadør Kennedy fikk overlevert en lang rapport fra Pacelli om nazismen, en rapport som uttrykte hans egne «personlige synspunkter, levert til Deres personlige bruk». Statssekretæren ga Kennedy tillatelse til å gi «disse mine personlige, private synspunkter videre til Deres Venn» – en kryptisk, men klar hentydning til president Franklin D. Roosevelt. Og inntil Kennedyarkivene ble åpnet nylig, var det, ifølge Gallagher, bare Roosevelt, ambassadør Kennedy og Englands statsminister, Neville Chamberlain, som hadde sett rapporten.

De personlig, private synspunkter til tross: Pacellis rapport er i bunn og grunn et vatikansk 'policy paper' og et voldsomt utfall mot nazistenes pro-hedenske ideologi, påpeker Gallagher. Pacelli sier rett ut at nazistenes program rammer «det grunnleggende prinsipp om frihet til religionsutøvelse», og han mer enn aner en ny *Kulturkampf* rettet mot kirken i Tyskland, denne gangen anført av nazistene. Han gjentar, som i Keilforth-rapporten, at politiske kompromisser med naziregimet «ikke kommer på tale»: Naziregimet «er fullstendig blottet» for «tegn på god vilje». Og han sukker at kirken «til tider føler seg maktesløs og isolert i sin daglige strid mot alle former for politiske eksesser fra bolsjevikene til ny-hedningene blant

«...som diplomat blant diplomater tok Pacelli klart avstand fra Hitler».

de unge 'ariske' generasjoner». Usedvanlig ufrisert tale, myntet på personer som Pacelli nok mente ville vite å forstå og verdsette: de allierte ledere. Og skrevet et år før Pacelli ble valgt til pave.

Et takketelegram i mars 1939 fra den nyvalgte pave til Hitler – Føreren hadde gratulert med valget – er adskillig mer 'diplomatisk' i tonen,

diplomatisk i betydningen: i tråd med den gamle skoles høflighetsfraser og blomstrende stil. I sin bestselger *Hitler's Pope* tolker forfatteren, John Cornwell, dette telegrammet som et bevis på pavens godkjennelse av Hitler og hans regime. En kortslutning hvor det nettopp ikke tas høyde for Pius' mellomstilling –

Pius XII, med borgerlig navn Eugenio Pacelli, var pave fra 1939 til 1958.

ulykkelige sådanne, vil mange mene – mellom det gamle og det nye diplomatiske omgangsformer. Nå vet vi altså at han i private samtaler hadde gjort «sin intense forakt for Hitler» kjent for de allierte ledere.»

Dagen etter innsettelsen som pave, hadde Pius flere møter med Kennedy. Innholdet også av disse møtene har hittil vært ukjent, men nå er altså ambassadørens rapport til USAs utenriksdepartement åpen for innsyn. Og i rapporten gir Kennedy uttrykk for at den nye pave er «underbevisst forutinntatt ut fra det syn at nazismen og fascisme er pro-hedenske, og at de, i egenskap av pro-hedenske, søker å undergrave religionens røtter».

Kvalfull dyst

Ifølge eldgammel tro skal de første diplomater ha vært engler, sendt fra Gud som budbringere mellom himmel og jord, skriver Gallagher. «Et blikk på en del av den nyere litteratur om pave Pius XII, tør gi inntrykk av at Eugenio Pacelli langt fra en engel. På grunn av sin angivelige taushet overfor nazistiske uhyrligheter og Holocaust, er Pius blitt anklaget for å være

moralsk ineffektiv, religiøst svak og endog antisemittisk. Selv om ingen pave har en engels renhet, er det klart at pave Pius XII under annen verdenskrig, i hvert fall i diplomatisk henseende, stod midt oppe i en kvalfull dyst. Skulle han holde seg til det 19. århundres praksis eller benytte det 20. århundres prinsipper: åpen dialog og offentlig diskusjon?»

Under det siste møtet mellom Kennedy og pave Pius XII – det fant sted seks måneder før annen verdenskrig brøt ut – ga paven uttrykk for at han var dypt foruroliget over «tingenes utvikling». Kennedy på sin side oppfordret paven til ikke å gi opp, men nok en gang søke forhandlinger med Das Reich, det være seg privat eller offentlig, i tråd med de gamle diplomatiske regler eller de nye. «Pavens sluttbemerkning,» skriver Gallagher avslutningsvis, «kan sikkert regnes som en beskrivelse av mannen selv. *'The church can only do so much'*, sa han, 'men det den kan gjøre, skal den gjøre.'»

Hva med jødespørsmålet?

Så langt Gallaghers artikkel, som har vakt en viss internasjonal oppsikt og også er blitt kort referert i norsk presse. I et oppsett om saken skriver *International Herald Tribune* at «andre historikere som har sett de dokumentene Gallagher tar for seg i artikkelen i America, sier dokumentene støtter det syn at mannen som ble pave Pius XII, ikke var nazi-sympatisør, men tvert om var overbevist om at nazistene var en trussel både for kirken og for stabiliteten i Europa». Men kommentatorer har også pekt på at Pius, i de nyfunne rapportene, ikke nevner de tyske jødernes situasjon, og det til tross for at forfølgelsene allerede var godt igang da rapportene ble skrevet.» Det vil nok mange merke seg.

Også som pave holdt Pius seg til den gamle diplomatiske skole og kurs: Stille diplomati bak lukkede dører, humanitær og annen hjelp til krigens og nazismens ofre så langt det rakk og – i den grad han uttalte seg offentlig – forsiktig formulerte vendinger. Modig, profetisk tale i det offentlige rom var ikke Pius XII's fag. Følelsen av maktesløshet i embeds medfør – slik han oppfattet embedet – gir han uttrykk for i et brev fra februar 1941, sitert i Pierre Blets bok *Pius XII and The Second World War – according to the Archives of the Vatican*: «Der paven ønsker å rope ut høyt og tydelig, er det avventende holdning og taushet som ofte ulykkeligvis påtvinges ham.»

Om *det* var den mest virksomme og den moralsk forsvarlige kurs, derom strides de lærde. «Han mente,» skriver Cambridge-historikeren Eamon Duffy i boken *Saints and Sinners – a history of the Popes* (1997), «som sine første mentorer kardinal Gasparri og

Modig, profetisk tale i det offentlige rom var ikke Pius XII's fag.

pave Benedict XV at profetiske uttalelser lukket dører og begrenset bevegelsesfriheten» Vatikanet «pøste ut av sine fond» til hjelpetiltak for jødene, og Pius «selv gjorde alt han kunne» for å hjelpe Romas jøder da jorden

begynte å brenne under dem, bl.a påla han byens klostre å holde portene åpne for jøder på flukt. Det reddet livet til rundt 5000 jøder. Hvor mange jødiske liv Vatikants innsats reddet, er usikkert, men den jødiske historikeren Pinchas Lapide mener i boken *The Three Last Popes* (1967) å ha belegg for at det dreiet seg om rundt 800.000, et tall dagens forskere har problemer med. Lapidés dom over Pius er at han «gjorde så godt han kunne etter sin beste forstand og samvittighet». Ingen ubetinget frikjennelse, men heller ingen fordømmelse.

Pius XII's holdning og innsats, eller mangelfulle sådanne, for jødene har fått søkelyset rettet ekstra sterkt mot seg de siste årene, ikke minst på grunn av den saligkårsprosess Vatikanet satte i gang for flere år siden. Bøker som den allerede nevnte *Hitler's Pope* samt James Carrolls *Constantine's Sword*, for å nevne noen, inngår i denne kritikken både av Pius' handlemåte og av tanken om saligkåring. Også mer seriøse og moderate forskere har i de senere år rettet kritiske blikk på Pius' diplomati og politikk og etterlyst en mer profetisk handlemåte. I boken *The Catholic Church and the Holocaust, 1930-1965* (2002), skriver Michael Phayer, velrenommert professor ved Marquette University i Wisconsin, USA, at Pius' alvorligste feil var at «han forsøkte å bruke et diplomatisk botemiddel mot et moralsk onde».

Om kirkelige kretser nå vil bruke de nyfunne dokumentene til å rehabilitere Pius' image, gjenstår å se, skriver *International Herald*

Tribune i den nevnte artikkel. Gallagher selv sier til avisen at han «ikke vil gå så langt som å si at disse dokumentene frikjenner Pius.» Men han mener funnene «kan bidra til å fjerne det inntrykk at denne paven var det andre har kalt ham: Hitlers pave.» Siktemålet med artikkelen i *America* har kun vært å vise at «som diplomat blant diplomater tok Pacelli klart avstand fra Hitler».

Det ville være en fordel og tjene sannheten om vide kretser – ikke minst journalister innen kirke- og kulturfeltet samt skaren av skarpe Pius-kritikere – ville merke seg følgende fra Michael Marrus, dekanus ved University of Toronto og professor i Holocaust-studier, referert i *International Herald Tribune*: «Hvis det finnes noen der ute som fremdeles tror – og det er all grunn til å tro at de finnes – at Vatikanet stod i ledtog med Nazi-Tyskland, er dette (de to rapportene) et nyttig funn.» Men Marrus sier også – og her bør kirkelige kretser lytte: «På den annen side, om man spør meg om jeg mener dette dreier seg om Vatikanet og Holocaust, er svaret: Absolutt ikke!»

«Kirken kan bare gjøre så mye, men det den kan gjøre, vil den gjøre,» var, som nevnt ovenfor, Pius XII's ord til ambassadør Kennedy i 1939. I en artikkel i *Catholic Herald* i mars i fjor forteller Michael O'Carroll, prest og forfatter av den første Pius-biografi på engelsk, om sin siste samtale med Pius XII. Den fant sted i 1957, og O'Carroll overbrakte bl.a. hilsener fra Israels daværende øverste rabbiner, Isaac Halevi Herzog, «en av mange betydningsfulle jøder som offentlig hadde takket paven for hans redningsarbeid for jødene», skriver O'Carroll. «Overbring paven min velsignelse,» var rabbinerens ord til O'Carroll. Som overbrakte paven hilsenen og tilføyde for egen regning at han trodde jødene var takknemlige for pavens innsats for å redde jødene. «Hans svar,» skriver O'Carroll, var (de snakket fransk under møtet): «*J'aurais voulu d'avantage*». I O'Carrolls engelske oversettelse: «I wish I could have done more.»

Mange vil mene at spørsmålet om mer kunne og burde vært gjort, fremdeles foruroliger.

UKJ

pater Albert Raulin in memoriam

AV BISKOP JOHN W. GRAN

Jeg husker min første søndagsmesse i Syd-Norge etter krigen. Det var i det gamle, forlengst forsvunne kapell på Stabekk. En ung prest forrettet. Han gjorde inntrykk, ikke bare åndelig: Hans umiskjennelige franske aksent koblet med en perfekt norsk språkbruk var i seg selv imponerende. Lite ante det meg at jeg gjennom mange år skulle få et spesielt forhold til denne dominikanermunk. Enn så lenge lå ingen klerikal fremtid i min egen kortstokk.

Tre år senere, da jeg fikk være med å danne en katolsk ungdomsgruppe, som ønsket å fornye sitt åndelige liv, fikk vi til leder just ham vi hadde siktet inn: pater Raulin. Denne lærde og omgjengelige munk – faktisk vår jevnaldrende – var lite belærende av seg, ja, langt mer en samtalepartner. Og da vi sluttet vår retrett, deltok han som en av oss, oppmerksomt lyttende.

Så ble jeg selv munk – på en forblåst øy på kysten av Wales. Da jeg etter tretten år ble sendt tilbake til Norge som hjelpebiskop, var pater Raulin fremdeles i Neuberggaten, men nå som husets superior, og det gikk ikke lenge før jeg kunne 'innrullere' ham som min personlige teolog. Og godt var det, for var vi ikke midt oppe i den viktigste epoken for Kirken i manns minne? Vatikankonsilet var i gang, og verdens øyne var rettet mot Roma. Da jeg under den annen sesjon ble oppnevnt som medlem av kommisjonen for økumenikk (Sekretariatet for kristen enhet), var det spesielt betryggende å ha en teolog i bakhånd, som både var solid økumenisk innstilt og innforlivet med vår nordiske tradisjon.

Under siste sesjon (1965), da de tre dekretene *Om økumenikken*, *Om religionsfriheten* og *Om Kirkens forhold til de ikke-kristne religioner* (som alle lå under vår kommisjons ansvar) skulle opp til den endelige godkjennelse – eller avvising – sa pateren ja til å stå meg bi i Roma.

Mer der var mer. Jeg hadde fått for meg at samtlige konsildekreter burde utkomme på norsk så snart de var godkjent. Pater Raulin gikk helhjertet inn for tanken. Men: Rådet vi over den tilstrekkelige kapasitet til å oppnå et godt resultat? Det lykkelige utkomme ble at vi, hånd i hånd med danskene, satset på å utgi samtlige tekster, på det ene eller det annet språk, ifølge et forenet program. Det var ikke minst pater Raulins utrettelige innsats som muliggjorde dette. Særlig stod det respekt av at han på rekordtid oversatte vårt lengste og mest kompliserte dekret: *Kirken i verden av idag*.

Tilbake til konsillets avsluttende sesjon: Erklæringen om religionsfriheten var i alvorlig fare for å bli avvist. Vi to var enige om at alt måtte gjøres for å redde denne skjellsettende tekst. Sammen utarbeidet vi et innlegg, som det naturlig nok falt i min lodd å holde. Den siste diskusjonsdag var under avvikling, og nå holdt pateren seg i umiddelbar nærhet av prelaten som stod for fordelingen av de påmeldte innlegg. Helt mot slutten

oppdaget han vår tekst liggende på bordet. Han tok den og gav den til prelaten med en bemerkning om at denne nok var blitt forbigått. Resultat: Umiddelbart deretter ble mitt navn ropt opp, og jeg kunne, som nest siste orator,

Høsten 1965: Pater Raulin er teologisk rådgiver for biskop Gran under konsilets siste sesjon.

holde vår forsvarstale. Da jeg etterpå traff ham, skinte hans øyne i stille triumf.

Etter konsilet hadde Kirken, både nasjonalt og lokalt, hendene fulle av fornyende, men også avviklende, tiltak å iverksette. Et dekret, *Om ordenslivets tilpasning og fornyelse*, grep sterkt inn i våre, dengang svært mange, ordenssøstres liv og virke. En nygitt mulighet til oppgavefordeling førte til at jeg kunne oppnevne (en forøvrig svært villig) pater Raulin til Biskoppelig Vikar for ordenssøstrene. Han gjorde i denne kapasitet en årelang, energisk og taktfull innsats.

Mot midten av 1970-årene slo det meg at, med alle de tiltak konsilet hadde gitt oss å iverksette, ville det være fint å kunne få en oversikt, sort på hvitt, over bispedømmets første postkonsiliære tiår. Pater Raulin påtok seg lojalt oppgaven. Dette interessante panorama, fint forklart og forsvart, fikk tittelen *Arv og fornyelse. Oslo Katolske Bispedømme 1965 - 1975* og kom på

St. Olav Forlag i 1976; men da var pater Raulin allerede installert i Paris som provinsialprior, en posisjon han ivaretok i fire år. Jeg kunne imidlertid lett treffe sammen med ham der til samtaler viktige for vår hjemlige kirke. Og jeg merket tilfreds at han var forblitt en av oss – ingen tvil om at han ville vende tilbake til Norge etter endt fartstid. Da så skjedde, gav hans orden ham en ny, tungtveiende oppgave: Å stå for den franske utgivelsen av Thomas av Aquinos skjellsettende *Summa theologiae*.

Reintegrert i dominikanernes Oslo-kommunitet fyllte han videre de oppgaver som ble ham betrodde, inntil han ble offer for et snikende angrep av Parkinsons sykdom. Tålmodig bar han sin skjebne til han, 84 år gammel, ble revet bort av en lungebetennelse.

Jeg lyser fred over pater Raulins, vår siste franske gründers, minne.

PATER ALBERT (JACQUES) RAULIN IN MEMORIAM

En norgesvenn og robust forkynner av Guds ord er død. For noen år tilbake feiret han jubileum: et halvt århundre hadde han tilbragt som dominikanerprest i vårt land. Og det er spor etter ham i norsk lærdoms- og fromhetsliv.

Ingen gikk tomhendt fra et møte med ham. En gang var han konsulent for en oversettelse av Pascals *Provinsialbrev*. Han hadde arbeidet i ukevis med oversettelsen og kontrollert alle detaljer. En annen gang var det Augustins *De civitate Dei*. For oversetteren, teologen Reidar Aasgaard, kommenterte han teksten med stadig henvisning til den latinske original, og plutselig fortsatte han kommentaren på latin! En forbløffet tilhører spurte: Men taler du latin så ubesværet? Svaret: «Da jeg var seksten år, kunne jeg latin bedre enn fransk.» Og med Mon-

tagne kunne han tilføye: Jeg kjente Roma bedre enn Paris.

Pater Raulin, hans døpenavn var Jacques, munkenavn Albert, var filosofisk og teologisk utdannet. I flere år foreleset han ved Universitetet i Oslo over Thomas Aquinas og middelalderfilosofien. Thomas og Peter var klippene i hans liv. Men han hadde blikk for tenkere i periferien av thomismens *philosophia perennis*. Han gikk inn i Charles Péguy's og Gabriel Marcel's tankeverden med sakkunnskap og sympati. Kanskje fikk han frem inderligheten hos disse tenkerne så godt fordi han var så fortrolig med deres motsetning: Den rigorøse nakenhet i begrepen?

Han var forkynner uten prestelig ynde. Satte man pris på hans nærvær, var det på grunn av saken ikke charmen. I en årrekke deltok han i Humanistisk seminar på Granavolden, som foreleser og forkyn-

ner av ordet søndagsmorgen i Mariakirken. En morgen grytidlig var han på vei til bilen, han kjørte med Anne-Lise Knoff til Hamar hvor han skulle holde gudstjeneste. En annen seminardeltager som også var oppe i otta, spurte høflig om han hadde sovet godt. Svaret var uten sentimentalitet: «Ja, hvorfor skulle jeg ikke det?»

En fransk venn fra barne-skolen skrev til ham og spurte om han ikke ville komme til Frankrike og ende sine dager med fransk grunn under føttene og morsmålet i ørene. Hans svar var kontant: Visstnok var det flere intellektuelle og færre selvtenkere i Frankrike, men jeg vil dø i Norge, for der har folk ikke helt mistet hjertet.

Pater Raulin fikk ønsket sitt oppfylt. Nå hviler han i norsk jord, denne troens ridder yten frykt og daddel.

Asbjørn Aarnes

presse- klipp

MONGOLIA:

BISKOP FOR 200 KATOLIKKER

Nylig ble en filippinsk prest, Wenceslaw Padilla, viet til biskop for den katolske kirke i Mongolia. Bare ca. 200 av landets 2.6 millioner innbyggere er katolikker, mens 96% er buddhister og resten muslimer. Det er først siden kommunismens fall at det igjen er mulig å leve som katolikk i landet. Mongolia har nå ni prestere og 17 kvinnelige ordensfolk, og det finnes fem utdannessentre og en velferdsinstitusjon. I inneværende år er 20 nye mongolske katolikker blitt døpt. Et planlagt pavebesøk i Mongolia i august i år ble avlyst, og ingen ny dato er antydnet. CATHOLIC HERALD

KARDINAL MOT KORRUPSJON

En høyt plassert mexikansk tjenestemann, Guido Belsasso, trakk seg nylig grunnet korrupsjonsanklager. I den anledning har kardinal Norberto Rivera Carrera, Mexico City, kommet med sterk kritikk av korrupsjonen som gjennomsyrrer det mexikanske samfunn. «Enhver korrupsjonshandling er foruroligende, og korrupsjon har krøpet inn i både regjeringen, domstolene, avisene,» sier kardinalen. «Vi må arbeide for å opprettholde et loydydig styre. Om regjeringsmedlemmer begår kriminelle handlinger, må de stilles for retten og straffes.» Innsettelsen av president Vicente Fox i desember 2000

betød slutten på 70 års ettparti-styre i landet, et styre preget av svindel og nepotisme. En ærligere regjering var et hovedpunkt i Fox' valgkamp. Kardinal Rivera mener det er feil å gi Fox skylden for anklagene mot Belsasso.

CATHOLIC HERALD

DISKOTEK BLIR KIRKE

Et nedlagt diskotek er blitt messested for St. Olgas katolske menighet i Moskva. Hittil har de 200

medlemmene møttes i en privat leilighet i 7. etasje, nå strever de med å skaffe penger til å kjøpe diskoteket. Moskva har ca. 100.000 katolikker, men kun to katolske kirker. De russiske myndighetene viser ingen tegn på vilje til å gi tilbake katolske kirker som ble konfiskert av sovjetregjeringen. CATHOLIC HERALD

TILBAKE TIL AFGHANISTAN

Kort før Taliban overtok styret i

NYTT HÅP FOR KIRKENES VERDENSRÅD?

Som kjent nådde ikke den norske kandidaten, Trond Bakkevig, til topps under valget nylig på ny generalsekretær i Kirkenes Verdensråd. Det gjorde den kenyanske metodistpresten Samuel Kobia, og han får ingen lett oppgave. Rådet, som omfatter 342 evangeliske, anglikanske og ortodokse kirker, preges av store konflikter, og særlig av den økende kløften mellom de

ortodokse kirker og reformasjonskirkene. Mange kritikere mener rådet har neglisjert sin egentlige oppgave – fortgang i de felleskirkelige bestrebelsene gjennom teologisk fordypelse – og i stedet satset på en overfladisk politisering; dermed ikke sagt at sosiale og kirkestrukturelle spørsmål ikke også er viktige. Man håper Kobia vil få organisasjonen ut av den stagnasjon den befinner seg i, og bringe inn ny inspirasjon, ikke minst i dialogen med katolikkene. Kobia sier hans fremste mål er «å styrke enheten mellom våre kirker», og han ønsker å vekke til live et større økumenisk engasjement i de enkelte kirker, og særlig blant unge mennesker. «For en afrikaner er også det å pleie de mellommenneskelige forhold viktig. I siste instans går alt via det plan,» sier Kobia.

CI G

Afghanistan, forlot jesuittene landet etter årtiers virke. Nå er de på vei inn igjen: For kort tid siden fikk ordenen overraskende tilsagn om støtte fra regjeringen i Kabul til et skole- og utdanningsprosjekt i landet. Fire indiske jesuitter får nå lov til å gå i gang med skole- og utdanningsprosjekter for barn og unge på landsbygden blant landets dari-befolkning.

CIG

«KJØNNSROLLE- VERDENSBILDE»?

Tiden ser ut til å arbeide for de homofiles rettigheter i kirken, mener Tor B. Jørgensen, domprost i Bodø. Fra hans artikkel om «Nytt liv i kirkens homodebatt» gjengir vi her hans personlig pregede avslutning: «Min egen vei i dette spørsmålet har gått via møter med noen enkeltpersoners skjebne som har vist meg hvilke overgrep vi har gjort mot mange homofile i vår manglende evne til å forstå deres situasjon som minoritet. Til å forstå at dette egentlig dreier seg om ikke mindre enn et nytt 'kjønnsrolleverdensbilde' som vi først i vår tid, innenfor vår kulturkrets er i stand til å ta på alvor. Kirken har måttet justere sin teologi i møte med mange nye verdensbilder opp gjennom sin historie. Det må vi også make.»

DAGSAVISEN

TANKER OM FRED

Lengselen etter fred er universell, som en arketypp, en grunnstruktur i selve menneskepsyken, skriver Steinar Lem. I det ufredelige Gamle Testamentet benevnes Messias fredsfyrsten. I den brutale Johannes Åpenbaring loves vi et tusenårsrike, der freden skal herske på jorden. I indianske fortellinger og egyptiske myter drømmes det om herskeren som skal sikre freden så kornet gror og barna vokser opp. Fred skal iallfall komme i Paradiset, himmelen, Nirvana, når guden viser seg, en gang...

Med moderne våpenteknologi

haster det,» understreker Steinar Lem. Som imidlertid også viser til et lite håp i dagens situasjon: «et gjennombrud for en moderne fellesskapsbevissthet. Demokratier går knapt nok til krig mot hverandre. Japan og USA vil ikke bombe hverandre på nytt, EU og Russland lar våpnene ligge, uten demokratisk kollaps i Russland. Glem et øyeblikk alt fryktelig ved amerikaniseringen – som i dag kalles globaliseringen: Det er ikke lenger en umulig visjon at hele verdenssamfunnet kan løftes inn i et fellesskap av gjensidige økonomiske og sosiale bånd som gjør krig mellom stater absurd.»

FOLKEVETT

«ØKOLOGISK GJELD»

«Det er ikke nok ressurser på jorden til at alle skal kunne forbruke like mye som en gjennomsnittsnordmann,» sier Arild Hermstad, daglig leder i miljøorganisasjonen «Framtiden i våre hender» (FIVH). Organisasjonen har utarbeidet en rapport om den vestlige verdens «økologiske gjeld»: Hermstad kan fortelle at siden 1990 har hver og en av oss her hjemme, ifølge utregninger fra FIVH, opparbeidet en miljøskadegjeld på 12.910 kroner. En amerikaner skylder til sammenligning 29.876 kroner.

Hermstad viser også til en rapport fra internasjonale Røde Kors (fra 2002), som viser at omfanget av naturkatastrofer er kraftig endret over de siste tredve år. Antall mennesker rammet av klima-relaterte katastrofer, er 65 ganger høyere enn for 30 år siden.

DAGSAVISEN

TENK OM...

«Blant våre mange utfordringer er også mangelen på engasjement.» Vi siterer fra en leder i Vårt Land, som fortsetter med følgende funderinger: «Tenk om krigen mot fattigdom kunne føres med et ansvar og en glød som minnet litt om krigen mot internasjonal ter-

rorisme, tenk om krigen mot malaria og aids ble ført med samme presisjon som angrepene mot Afghanistan og Irak. Sykdommer og sult er jo en form for terrorisme som får Osama bin Laden til å blekne fullstendig. _ Men er regjeringer og mennesker blitt slitne etter mange år, store ord og enda større tall?»

VÅRT LAND

OM FRELSESARMEEN

«Frelsesarmeen er en sterk merkevare,» sier presten og forfatteren Eyvind Skeie, i samtale med armeens avis Krigsropet: «Folk forbinder noe positivt med Frelsesarmeen. Det har nok litt å gjøre med dårlig samvittighet. Det handler også om trofasthet og tradisjon. Vi ser gjennom Frelsesarmeen at det er noe godt som består i samfunnet. Det vekker samme følelse som julen, hadde jeg nær sagt. Samtidig er det forbausende at en organisasjon som bruker krigsterminologi, blir forbundet med barmhjertighet. Det er spennende og paradoksalt. 'Verden' er på en måte fienden. Samtidig er verden det sted hvor barmhjertigheten øves!»

KRIGSROPET

«DEN LILLE PRINSEN» I PHNOM PENH

Antione Saint-Exupérys bok «Den lille prinsen», utgitt for første gang i Frankrike i 1943, er en av verdens mest solgte bøker: Den er oversatt til 136 språk og solgt i 50 millioner eksemplarer. Og nå, forteller den franske katolske avisen «La Croix», kommer boken på khmer-språket i et opplag på 3000, det første utenlandske eventyr som blir utgitt i Kambodsja siden 1975.

CIG

UFORPLIKTENDE RELIGIØSE SYMBOLER

Etter lang tids avkristning er tunge religiøse symboler – et krusifiks eller en indisk Buddha –

blitt lov igjen. Madonna på flygelet er i dag uforpliktende. Likevel tror jeg dette handler om mer enn estetikk og innredningsmønster, sier professor ved Arkitekt-høgskolen i Oslo, Thomas Thiis-Evensen. Som påpeker at den velstående delen av middelklassen lenge har vist interesse for kulturhistorie og møblert hjemmene sine med religiøse antikviteter. I dag har interessen for religiøse symboler også slått ned i andre sosiale grupper. – Kom du over et krusifiks på veggen i et privat hjem for femti år siden, var det sannsynligvis hos katolikker eller kanskje en protestantisk biskop. I dag kan trendy mennesker vedkjenne seg slike ting. Men de er kunnskapsløse om kristendommen og lever i en pluralistisk virkelighet, så Buddha gjør samme nytte som Kristus. VÅRT LAND

MISFORSTÅTT DOKUMENT

Også norske medier brakte den kompromitterende «nyheten», først formidlet av amerikanske CBS: Et Vatikandokument fra 1962 som angivelig påla katolske biskoper å hemmeligholde katolske presters sexovergrep mot barn. Men, insisterer både USAs biskoper, Vatikanet og andre katolske instanser: Dokumentet, *Crimen*

sollicitationis, handler ikke om seksuell misbruk av barn, men om hvordan biskoper skal håndtere saker der prester anklages for «*sollicitatio*», d.v.s. at de i skriftestolen forsøker å lokke kvinner til seksuelt samvær, f. eks. ved å avtale møte. En slik prest skal, ifølge dokumentet og kirkeretten, suspenderes. At de innblandede parter pålegges diskresjon, gjelder kirkens interne saksbehandling: Noe forbud mot at en fornærmet part melder fra til de sivile myndigheter, finnes ikke. Dokumentet understreker at enhver katolikk har plikt til å melde fra til kirkelige instanser om slik misbruk av skriftemålet.

Dokumentet, som er undertegnet av kardinal Ottaviani og ikke av pave Johannes XXIII, slik mediene meldte, ble forøvrig foreldet i og med Det 2. Vatikan-konsil og nye retningslinjer på 1960-tallet. Den nye kirkeretten fra 1983 fastslår at seksuelle overgrep mot mindreårige samt forsøk på *sollicitatio* i forbindelse med skriftemål, er en forbrytelse som kan straffes med at presten mister sin prestestatus (canon 1395 og 1387). I 2001 fastslo pave Johannes Paul II at seksuelle overgrep mot mindreårige er en alvorlig forbrytelse som skal rapporteres både til kirkelige og sivile myndigheter.

KM/CATHOLIC HERALD

BONDEVIK HOS PAVEN

«I går gjestet statsminister Kjell Magne Bondevik pave Johannes Paul II. Det to hadde nok mer til felles enn Bondevik og hans kollega Silvio Berlusconi,» skrev Vårt Land på lederplass den 19. september. «Bondevik vil bli husket for sin verdikommisjon, og paven har i alle sine taler i sommer snakket om verdikrisen i Europa. Johannes Paul har arbeidet hardt for å få inn en setning i EUs grunnlov om kristendommens innflytelse. Han frykter en utvikling i materialistisk retning og gjør sitt ytterste for å forhindre dette...

Det er lettere for en kirkeleder enn for en statsminister å si nei til pragmatiske løsninger og stå fast på grunnleggende verdier. Så tok da også Bondevik selvkritikk i gårsdagens VG etter det elendige kommunevalget. Han erkjente behovet for å få fram andre verdier enn kroner og øre og den økonomiske politikken. Mange av hans egne forklarer valgresultatet med at Kristelig Folkepartis verdisyn ikke har fått nødvendig gjennomslag i regjeringens politikk. De hadde gjerne sett at pavebesøket inspirerte regjeringssjefen til en tøffere KrF-linje.»

VÅRT LAND

(Red. avsluttet 21.9)

‘Også vi er kirke’ inviterer til årsmøte og dagsseminar om

DEN KATOLSKE KIRKE OG SAMLIVSSPØRSMÅLET

lørdag 8. november, kl. 1030-1900, Mariakirken, Nyveien 17, 1369 Stabekk

Program

1030-1230: *Årsmøte* - 1230-1330: *Lunch* - 1330-1730: Seminar: Maria Fongen, leder for OKBs Familiesenter: Ekteskapet: Hvilke verdier står på spill? Kristina Bilicz, psykolog: Kirken, ungdom, og seksualitet. Pater Jo Neve, S.M.: Kirken, gjengifte og kommunion: pastorale betraktninger. Aasmund Vik, leder for ‘Også vi er kirke’: Tro, lære... og *det levde liv*: å være homofil i den katolske kirke. Et personlig virkelighetsbilde.

1800: Messe i Mariakirken

Påmelding innen 29. oktober til: ‘Også vi er kirke-Norge,’ v/Aasmund Vik, Falsensgt. 27 B, 0556 Oslo, eller via e-post til vierkirke@yahoo.no.

Deltakeravgift (inkludert servering): 150 kroner, honnør/student 100 kroner. Betales ved ankomst.

Årsmøtet er medlemsmøte. Seminaret er åpent for alle.

«ST. OLAV» UTVIDER REDAKSJONEN

Lenge har St. Olavs redaksjon vært et firer-foretagende. Nå utvides og styrkes redaksjonen gledelig med *Susanne Kjekshus Koch* og *fr. Arnfinn Haram o.p.*

Begge har vært 'på trykk' i bladet, og begge turde være kjent, også utenfor det katolske miljø. Kort presentasjon likevel: *Susanne* er cand. philol. med kristendom hovedfag fra Universitetet i Oslo i 1996. Fra april 1996 til oktober 1999 var hun ansatt ved Kateketisk Senter i Oslo Katolske Bispedømme, så ved Katolsk Informasjonstjeneste frem til 13. mars 2001. Fra høsten 1996 til

mars 2001 var hun redaksjonssekretær for det katolske kirkebladet *Broen*, deretter informasjonskonsulent og redaktør ved Fagsenteret for kjøtt fra mars 2001 til mars 2002. Fra april 2003 er hun i halv stilling i St. Olav bokhandel og halv stilling som rådgiver på Teologisk fakultet. *Susanne* har sittet i St. Olavs redaksjonsråd siden opprettelsen, nå trekkes hun mer inn i bladets dagligliv.

Fr. Arnfinn er sunnmøring med mange års liv og virke i statskirken bak seg: KFUM, Norges Kristelige Studentforbund, cand. theol. fra Menighetsfakultetet, ordinert til prest i den norske kirke i 1979, virket som marine-

prest, sogneprest og så prost i Laksevåg prosti, Bergen, – for å nevne noen stasjoner på veien. Konverterte til den katolske kirke i 1998 og ble opptatt i dominikanerordenen; studier i Lille og Paris 1999-2002, evige løfter og diakonvigsel i 2002; 16. mai i år vigslet til katolsk prest. Konversjonen var, sier han selv, «ikkje noko plutselig, men har gått over lang tid – den har modna fram heilt frå studietida, då eg vanka ein del i Neuberggata og hadde vener som seinare er blitt katolikkar, i tur og orden».

Med denne tilvekst: God grunn til optimisme på bladets vegne! *St. Olavs redaksjon*

ÅPENT BREV TIL NORGES STORTING OG REGJERING FRA NORGES KATOLSKE KVINNEFORBUND (NKKF)

KRAV OM TILBAKEKALLING AV TILFØYELSE I EKTESKAPSLOV

Vi i Norges Katolske Kvinneforbund, samlet til landsmøte i Ålesund i dagene 6 - 7. september 2003, har med forferdelse og uro registrert lovendringen/tilføyelsen i *ekteskapsloven*, vedtatt av Stortinget i juni, og sanksjonert i statsråd med ikrafttreden 4. juli i år. Fra denne dato må alle som ønsker å inngå ekteskap, underskrive en erklæring om at "... jeg inngår ekteskapet frivillig og anerkjenner at min fremtidige ektefelle har lik rett til skilsmisse som meg...". Denne erklæringen er nødvendig om ekteskapsvilkårene skal være oppfylt etter norsk lov. (Se pressemelding fra Barne- og familiedepartementet av 4. juli 2003.)

Landsmøtet 2003 i Norges Katolske Kvinneforbund vil på det sterkeste protestere mot denne lovendring, og vil med dette fremsette en kraftig henstilling til *Norges Storting og Regjering* om at skilsmissetilføyelsen i ekteskapsloven blir tilbakekalt. Det bør bemerkes at endringen i sommer ble foretatt som et "hastevedtak" uten forutgående høringsprosess, og uten tilstrekkelig juridisk vurdering.

Begrunnelsen for vårt krav er at vi som kristne og katolikker ikke kan godta at ekteskapet inngås under den forutsetning at det skal kunne brytes. Det sakramentale aspektet ved ekteskapet, som gjelder alle rettelige ekteskap, og som er formalisert i det katolske, forutsetter at ektefellene offentlig uttrykker vilje og forpliktelse til å forbli i trofast samliv "inntil døden skiller dem ad". En slik offentlig forpliktelse kan ikke kombineres med en uttrykt aner-

kjennelse av gjensidig rett til skilsmisse. En erklæring om lik rett til skilsmisse vil i seg selv *opphæve løftet* om samliv og troskap livet ut.

Det er ikke slik at katolikker lever i bedre ekteskap enn andre, og at katolske ekteskap er vaksinert mot brudd. Men vi fremholder et annet ideal for samlivet enn det som den nye ekteskapsloven reflekterer. Dette idealet, som deles av langt flere enn oss katolikker, blir kraftig undergravet når man ved selve ekteskapsinngåelsen avkreves en formulering om at skilsmisse er å regne som en naturlig avslutning av det ekteskapet man er i ferd med å inngå.

Også prester i Den romersk katolske kirke i Norge er *offentlige vigselmenn*. Med den nye tilføyelsen i ekteskapsloven settes den katolske presten i en tvangssituasjon. Om han skal bevare sin integritet i Kirken, vil han ikke kunne gå med på det krav som nå stilles til ham som vigselmann.

Norges *katolske biskoper* har påtalt det uholdbare ved tilføyelsen. Vi stiller oss med dette bak våre biskoper, og støtter dem i deres protest. Norges Katolske Kvinneforbund håper at Regjeringen vil forstå vårt standpunkt og følge opp vår oppfordring om tilbakekalling av tilføyelsen i ekteskapsloven av 4. juli i år.

Med hilsen
Norges Katolske Kvinneforbund
Ålesund/Oslo, september 2003
Mette Bruusgaard
(sign.)
NKKFs leder

blikk på tiden

LØFTER

Valgkampen, eller «kappjamringen» som skribent og tidligere forlagssjef Andreas Skartveit kalte kommersen i Vårt Lands spalte «Menn om mangt», er over. Noen vant, andre tapte, men felles for vinnere og tapere: Nå begynner alvorret. Taperne skal finne ut hvorfor de tapte, og vinnerne sette valgløftene ut i livet.

Vår erfaring, som vi neppe er alene om, er imidlertid at valgløfter har kort holdbarhet og raskt går ut på dato selv uten datostempel. Så også i utlandet, har vi forstått. En munter tysk journalist, utfordret av sin avis for noen år tilbake til å finne opp nye og nyttige yrker, mente «verifikatør» måtte være tingen. Oppgaven? Stadig å konfrontere politikerne med spriken mellom politiske løfter og faktisk politikk. En vekstnæring, mente journalisten: Velgerne stakkar, overrislet med politikerløfter, faller lett inn i en slags kollektiv amnesi etter valget.

Et rim, funnet på et lite bibliotek i Midtvesten for så lenge siden at vi ennå husker det, melder seg:

*Each night into the upper air
ascends the politicians pray'r :
grant me the gift of swift retort
and keep the public memory short.*

I noe slurvete oversettelse:
*Hver kveld mot himlen i lønn
politikern's stille bønn:
Gi meg evnen å svare kort
og tilhører'n å glemme fort.*

*

Katolske ekteskapsritual og -løfter er avisstoff for tiden, takket være Stortinget som før sommeren i all hast og uten høringsrunder vedtok et tillegg til ekteskapsloven der ektefolk anerkjenner hverandres rett til skilsmisse. En slik «rett», ment å beskytte muslimske kvinner mot tangseketskap, strider mot katolsk ekte-

skapssyns (cf. forrige St. Olav). En foreløpig nødløsning er at brudefolk som vies i katolske kirker, undertegner to ekteskapsklæringer: En borgerlig, der retten til skilsmisse anerkjennes, og så en kirkelig, der de reserverer seg mot det avgitte løftet. En noe absurd situasjon!

De katolske biskoper har protestert. Norges Katolske Kvinneforbund (NKKF) krever i en resolusjon, gjengitt på s. 22 i dette nr. av St. Olav, at lovendringen på trekkes tilbake, noe bl.a. biskop Olav Skjevesland i Agder, ifølge avisen Dagen, gir «sin utvetydige støtte». I denne saken «har man neglisjert hele høringsleddet,» sier biskopen. Og administrativt-juridisk utvalg under Norges Kristne Råd sier utvalget «i hovedsak slutter seg til innholdet i de katolske merknader». Når syv kirkesamfunn protesterer på ekteskapets vegne, bør barne- og familieminister Laila Dāvøy lytte.

Over til en mer uhøytidelig vinkling på dette med samlivsbrudd. «Mange nordmenn er for dårlige til å skille seg,» lød billedteksten til et oppslag i en av våre større aviser nylig. Burde vi vært flinkere vært flinkere på dette punkt? Vi har ikke sjekket med Statistisk Sentralbyrå, men kryper ikke skilsmisseprosenten faretruende opp mot 50? Flinkt nok, det, vil mange mene. Nevnte oppslag inneholdt da heller ingen oppfordring til skilsmisse, men gjaldt en fersk bok som skal hjelpe folk til å bli flinkere til å takle det å skilles, når de ikke lenger takler ekteskapet.

Verken språk eller ekteskap er enkle greier, tydeligvis.

En som trofast har holdt avlagte løfter, og som frivillig valgte å leve under forhold folk flest ville betakket seg for, var Mor Teresa. I september var det fem år siden hun døde. Den 19. oktober blir hun, som mange regnet til de hellige allerede mens hun levde, saligkåret: Paven har gitt dispensasjon fra regelen om at en saligkårsprosess ikke engang kan åpnes før fem år etter kandidatens død.

Her skal bare minnes om to av de ting Mor Teresa insisterte på: Det verste som kan hende et menneske, er å være uønsket. Og: betydningen av «å gjøre små ting med stor kjærlighet». Ytterligere inspirasjon finnes i den katolske kirkes bønnebok fra 1990: Hele 24 tekster er signert Mor Teresa, som topper listen over bidragstere. *UKJ*

P.S. I det bladet går i trykken meldes det at Dåvøy vil lytte!

SR. RENATA MICHELS IN MEMORIAM

F. 29.11.1908 i Warburg,
Westfalen
D. 05.09.2003 i Oslo
Gravlagt 12.09.2003 på Grefsen
Kirkegård. Oslo

I 1945 inntrådte sr. Renata hos St. Josephsøstrene i Alsbachten/Münster, Tyskland, i en alder av 37 år. I 1947 kom hun til

St. Josephs Institutt i Oslo; i 1951 avla hun de evige løfter. Tre år før hadde hun overtatt en kontorstilling ved Vor Frue Hospital i Oslo. Med sin mangeårige erfaring fra arbeid innen den offentlige etat i Tyskland, var hun en stor berikelse for hospitalets administrasjon og tilegnet seg raskt de nødvendige kunnskaper innen sykehusadministrasjon. Etter kort tid ble hun sykehusets kontorleder, en stilling hun hadde i 22 år, frem til 1971. Stillingen var omfattende med bl.a. utstrakt kontakt med trygdeetat, helsemyndigheter og kommune etc. Hun utrettet meget, med få hjelpemidler og liten offentlig finansiell støtte. Med sin kompetanse bistod hun våre øvrige hospitaler med rådgivning i mange sammenhenger, bl.a. lønnsavtaler og tarifforhandlinger. Da St. Josephsøstrene i 1971 omgjorde St. Josephsøstrenes Hjem på Grefsen til etterbehandlingsavdeling for Vor Frue Hospital, flyttet sr. Renata dit, overtok kontoransvaret og ble et viktig bindeledd mellom avdelingen på Grefsen og hospitalet.

Sr. Renata utførte alt arbeid korrekt og godt, hun var til å stole på. Fordi hun arbeidet meget konsentrert og helhjertet, fikk hun gjort meget. Hennes store rettferdighetssans kom godt med i det arbeidet hun gjorde. Hun var iherdig og trofast når det gjaldt å forandre eller ta nye ting opp til drøftelse, når hun syntes det var noe som ikke svarte til samfunnets krav eller sykehusets filosofi og målsetting. I en periode hadde hun ansvaret for hospitalets sangkor, nok et verv hun skjøttet med stor glede, iver og tålmodighet i fellesskapets tjeneste.

Vi opplevde henne som en meget skvær medsøs-

ter. Hun hadde stor sans for humor, tok ikke seg selv høytidelig, hennes egne interesser måtte vike for oppgaven som var betrodd henne. Hun levde ut fra en dyp bevissthet om å være til tjeneste for andre. Denne holdningen preget hele henne klosterliv. Det var en glede å tale med Sr. Renata. Hennes interesseområder var meget allsidige, hun omfattet fortiden og nåtiden med like stort engasjement, men var fremfor alt fremtidsrettet, nysgjerrig på livet, på utviklingen videre. Hun fulgte med i politikken, i samfunnet generelt og hadde meninger om meget. Hun leste gjerne, både teologiske bøker og skjønnlitteratur, historie, filosofi og gjerne bøker som formidlet idéer, visjoner om fremtiden. Hun var en fargerik person på mange måter.

Også når det gjaldt kirken og klosterlivet var sr. Renata en viktig støttespiller. Hun var meget glad for alt som skjedde i forbindelse med Det 2. Vatikankonsil, likte den nye teologien og studerte alle konsildokumentene med stor iver og begeistring. Hun sa ofte: «Dette har jeg ventet på... denne fornyelsen måtte komme.» Nå fikk hun bekreftelse for at det hun selv innerst inne følte, var riktig.

I 1983 ble sr. Renata pensjonist og flyttet til vår kommunitet på Snarøya. I 1989 kom hun tilbake til St. Josephsøstrenes hjem hvor hun fikk leve sin alderdom meget bevisst. For å holde orden på sin tid, laget hun seg en timeplan som sørget for god balanse mellom ulike aktiviteter: lesning, sosialt samvær, bønn og refleksjon. Hun gjennomførte denne daglige planen nesten helt til det siste, i en alder av 94 år.

Sr. Renata var meget storsinnet i forhold til andre mennesker. Hennes gudsbilde var altomfattende, raust. Hun trodde fullt ut på en tilgivende, barmhjertig Gud som både elsker og frelser alle mennesker. Hun hadde et levende forhold til Kristus; til Ham satte hun sin lit i alle livets omstendigheter. Liksom Kristus var sendt av Faderen for å gjøre Hans vilje, følte hun seg sendt av Kristus for å videreføre Hans verk på jorden.

Når vi nå avskjed med vår kjære sr. Renata, gjør vi det i bevisstheten om at vi har fått en ny forbeder for oss i himmelen.

St. Josephsøstrene

REDAKSJON: Unni Klepper, Joynt (ansvarshavende redaktør),
Olav Egil Aune, Arnfinn Haram o.p., Susanne Kjekshus Koch,
May-Lisbeth Myrhaug, Brynjulv Norheim

FASTE MEDARBEIDERE: Bernt Eidsvig, Liv Greni, Gunnell Vallquist

REDAKSJONSRÅD: Liv Blikrud, Petter Bruce, Tove Bull, Arne Fjeld o.p.,
Nils Heyerdahl, Ingrid Joys, Pål Kolstø, Egil Mogstad, Else-Britt Nilsen o.p.

REDAKSJONENS ADRESSE: Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf.: 23 21 95 48 (redaksjonen)/
23 21 95 00 (ekspedisjon og adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43. E-post: tidsskriftet@katolsk.no

ABONNEMENT: Årsabonnement kr. 220,- (Norge)/ kr. 230,- (øvrige europeiske land)/
kr. 250,- (andre verdensdeler). Bankgiro: 6022.20.13073

Design: Roger Jensen. Trykk: Viking Grafisk Digital AS, Oslo - Tlf. 23 14 28 00

ISSN 0802-6726

BOKHANDEL AS

AKERSVEIEN 14, 0177 OSLO

TLF. 23 21 95 55 - FAKS 22 36 02 63

E-post: bokhandel@katolsk.no

www.katolsk.no/bokhandel

ÅPNINGSTIDER: 10.00–17.00 (14.00)

**NY BOK UTGITT I ANLEDNING 850-ÅRS JUBILEET
FOR DEN NORSKE
KIRKEPROVINS OG ERKEBISPESETET I NIDAROS:**

”ECCLESIA NIDAROSIENSIS 1153–1537”

Søkelys på Nidaroskirken og Nidarosprovinsens historie.

Red. Steinar Imsen.

Senter for middelalderstudier, NTNU. Skrifter nr. 15

Ib. kr. 498,-

John Bowker: ”GUD. EN HISTORISK FREMSTILLING”

I denne rikt illustrerte boken møter vi utsagn fra mennesker i alle generasjoner
og alle deler av verden som forteller om hva Gud har betydd for dem.

Andresen & Butenschøn

Ib. kr. 498,-

”DEN FJERDE VISMANN”

En vakker legende skrevet på slutten av 1800-tallet av den amerikanske presten og
litteraturprofessoren Henry Van Dyke. Boken er i slekt med Tolstojs fortelling
om den fattige skomakeren.

Verbum Klassiker

Ib. kr. 198,-

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

ET GUDDOMMELIG BILDE

Vi ber til Nåde, Medynk, Fred
i vår elendighet;
til Nåde, Medynk, Elsk og Fred
står vår takknemlighet.

For Nåde, Medynk, Elsk og Fred
er Gud vår kjære far,
og Nåde, Medynk, Elsk og Fred
er vi, de barn han har.

For Nåde Menneskets hjerte har,
Medynk vårt ansikt ærer;
Elsk, det er menneskets guddomsform,
og Fred den drakt vi bærer.

Man ber i alle himmelstrøk
i nød, når noen led,
man ber til Menneskets guddomsform
Elsk, Medynk, Nåde, Fred.

Og alle elsker menneskets form
i hver en fremmed bror;
der Medynk, Elsk og Miskunn rår
der vet vi Gud selv bor.

Fra *Uskyldens sanger* av *William Blake* (1757-1827),
gjengitt i boken *Engelsk romantikk*
Gjendiktet av *Geir Uthaug*
Den norske Lyrikklubben 2003